

CENTRUM FÖR KOMMUNSTRATEGISKA STUDIER

Rapport 2018:11

Lokalt utvecklings- och tillväxtarbete

- En studie av kommunernas näringslivsfunktioner

Brita Hermelin och Kristina Trygg

Lokalt utvecklings- och tillväxtarbete

- En studie av kommunernas
näringslivsfunktioner

Brita Hermelin

Kristina Trygg

Titel: Lokalt utvecklings- och tillväxtarbete
– En studie av kommunernas näringslivsfunktioner

Författare: Brita Hermelin och Kristina Trygg

Omslagsbild: Myriam

Centrum för kommunstrategiska studier

Rapport 2018:11

ISBN: 978-91-7685-133-3

ISSN: 1402-876X

Linköpings universitet

Centrum för kommunstrategiska studier

Campus Norrköping

601 74 Norrköping

Telefon: 011-36 30 00 (växel)

www.liu.se/cks

Tryck: LiU-Tryck, Linköping 2018

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	7
1. Inledning och syfte	9
2. Bakgrund; lokalt utvecklingsarbete för regional utveckling	11
Från kommunernas näringslivsarbete	11
Organisering för kommunernas utvecklingsarbete och förväntningar på samverkan	16
3. Studiedesign, metod och avgränsningar	21
4. Resultat	25
Samtliga kommuners utvecklingsarbete	25
5. Avslutande diskussion	49
Referenslista	53
Appendix	57
Bilaga 1. Enkät	57
Bilaga 2. Svar på enkätens samtliga frågor	69

Förord

Den här rapporten beskriver resultatet av en enkätstudie som riktade sig till näringslivsansvariga tjänstepersoner i alla kommuner i Sverige. Bakgrunden till att utforma och genomföra enkäten är ett avslutat projekt finansierat av Vetenskapsrådet med titeln Små kommuner och stora företag. Arbetet i det projektet omfattade fallstudier av lokalt utvecklingsarbete och som gav grund till att utforma enkäten som presenteras här. Brita Hermelin och Kristina Trygg är författare till rapporten.

Genom rapporten framkommer att alla kommuner allokera resurser för lokalt tillväxtarbete, att detta är ett område som har breddats över tiden samt att det ser olika ut i olika geografier. Resultatet genererar frågor för fördjupade studier och bland annat hur lokalt utvecklingsarbete kan analyseras utifrån frågor om geografiska beroendeförhållanden.

Förutom författarna är det andra aktörer som bidragit till att den här rapporten har kunnat färdigställas. Vi vill rikta ett tack till de näringslivschefer som ställde upp med sin tid vid utvecklingen av enkäten, till Jan Torége vid SKL som vi har diskuterat resultatanalysen med och som gett oss tillgång till resultatet från SKLs enkätstudie som genomfördes strax efter vår, och till olika läsare vid CKS som har bidragit med viktiga synpunkter på manusutkast. Vi hoppas att resultatet ska komma till nytta hos de aktörer som är involverade för kommunernas utvecklingspolitik och också för en vidare krets av läsare som har ett intresse av denna fråga mer generellt.

Martin Klinthäll

Föreståndare, Centrum för kommunstrategiska studier.

Sammanfattning

Denna rapport handlar om hur kommunerna arbetar med utvecklings- och tillväxtarbete. Förväntningarna på att kommuner ska verka för lokalt utvecklingsarbete har inneburit växande åtaganden för den kommunala sektorn. Genom rapporten redovisas och analyseras resultaten från en enkätstudie som riktade sig till näringslivsanvariga tjänstepersoner i samtliga kommuner i Sverige. Genom enkäten ställdes frågor om vad kommunerna i Sverige gör inom området utvecklings- och tillväxtarbete och på vilket sätt resurser för det här området genereras genom externa relationer med andra kommuner, regionala organ, EU samt statliga organisationer. Resultatet från enkätstudien redovisas dels för alla kommuner som besvarat enkäten (62 procent av Sveriges kommuner) sammantaget och dels uppdelat på olika kommunkategorier. Denna kategorisering utgår från SKLs kommungruppsindelning.

Den sammanfattande diskussionen utgår från tre slutsatser. För det första kvarstår det som kan betraktas vara det traditionella området för kommunernas tillväxtarbete – som centreras kring kontaktskapande arbete med lokala nätverk, organisationer och företag – som ett centralt moment för kommunernas lokala tillväxtarbete. Detta område benämner vi näringslivsarbete och det omfattar att främja sektorsövergripande kommunikation mellan kommunen och de lokala företagen. Detta område omfattar även att arbeta med platsmarknadsföring.

För det andra har synen på vad utvecklings- och tillväxtarbete omfattar breddats. Detta ställer krav på samverkan över traditionella gränser inom kommunens förvaltning. Enkätresultatet visar erfarenheter av att arbetet genom kommunernas näringslivsfunktion innebär att bli involverad för frågor om fysisk planering och för kompetensutveckling. Tidigare studier och den genomförda enkäten illustrerar att kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete har kommit att breddats till att relatera till samtliga delar av hållbar utveckling. Samtidigt framträder frågor om ekonomisk hållbarhet och fysisk planering mer tydligt än frågor om social hållbarhet, genom exempelvis arbetsmarknadsfrågor, och ekologisk hållbarhet, genom exempelvis samverkan med miljonätverk.

Slutsats nummer tre handlar om hur tillväxtarbete sker på olika sätt i olika geografier. Enkätstudien visar att kommunkategorier som i högre grad är beroende av sina egna lokala arbetsmarknader (dvs. större städer, mindre städer och landsbygdskommuner) är mer aktiva inom det lokala tillväxtarbetet jämfört med utpendlingskommuner, samtidigt som profilen för det här arbetet skiljer sig åt mellan de tre kategorier av kommuner som är mest aktiva.

För att värdera resultatet som framkommer genom studien som presenteras och diskuteras i den här rapporten är det också viktigt att påminna om begränsningarna. Det empiriska materialet har genererats

genom en enkätstudie som riktade sig till tjänstepersoner i ledningen för kommunernas näringslivsfunktioner. Det betyder att resultatet har genererats utifrån hur en respondent per kommun har besvarat frågor om det breda fält lokalt utvecklingsarbete berör. Studiens design har syftat till att ge en översikt som genererar frågor för fördjupade studier. Ett angeläget tema för framtida studier är frågan om geografiska beroendeförhållanden för det lokala utvecklingsarbetet och som innebär att fördjupa förståelsen för varierande förutsättningar för kommunernas utvecklingsarbete och hur detta skapar villkor för samverkan med andra politiska nivåer och andra kommuner. Jämförelser mellan olika kommunkategorier visar att kommunernas samverkan ser olika ut och att profilen för det lokala utvecklingsarbetet varierar.

1. Inledning och syfte

Sedan omkring 1980-talet har det blivit tydligt med förstärkta förväntningar på att kommunerna ska verka för att stärka den lokala tillväxten (Henning 1995; Olsson 1995; Pierre 1992). Den djupgående ekonomiska strukturomvandlingen som skedde från omkring 1970-talet med omfattande effekter på arbetsmarknaden var en viktig faktor som påverkade framväxten av det lokala näringslivsarbetet (Persson 2018). Framväxten av kommunernas näringslivsarbete och tillväxtarbete har sin bakgrund i olika samspelande omvandlingstrender vad gäller regional utveckling samt hur denna fråga hanteras genom policy och planering. Decentraliseringen av utvecklingsinsatser till lokal policy och lokal strategisk planering som beskrivs för Sverige finns även beskrivet som en utveckling för länder internationellt (Cohen och McCarthy 2015; Martin 2001; Tomaney 2014).

Lokalt utvecklings- och tillväxtarbete är ett område som samtliga Sveriges kommuner hanterar och tilldelar resurser till. Vad som omfattas i det lokala tillväxt- och utvecklingsarbetet har förändrats över tid och organisering och insatser för lokal tillväxt och utveckling sker på olika sätt i olika kommuner (Tillväxtanalys 2011; 2013; SKL 2008; 2018). Det lokala näringslivsarbetet kan betraktas som det planeringsområde från vilket det lokala utvecklings- och tillväxtarbete över tiden har fördjupats och breddats.

Syftet med den här rapporten är att empiriskt beskriva hur Sveriges kommuner arbetar med tillväxt- och utvecklingsfrågor. Det empiriska materialet som utgör underlaget till rapporten utgörs av en enkätstudie som riktades till näringslivsansvariga tjänstepersoner i samtliga kommuner i Sverige. Perspektivet är geografiskt. Det innebär att uppmärksamma hur genomförandet av lokalt tillväxtarbete varierar mellan olika geografier. Vi betraktar arbetet med tillväxt och utveckling som ett område för strategisk planering. Med utgångspunkt i ett strategiskt planeringsperspektiv har vi valt att i första hand använda suffixet ”arbete” för utvecklings- och tillväxtarbete istället för suffixet ”politik”, som i benämningarna näringspolitik, utvecklingspolitik och tillväxtpolitik. Samtidigt är det viktigt att beakta att området för utvecklings- och tillväxtarbete inte är detaljreglerat och att de lokala politiska målsättningarna är en viktig styrande komponent (Persson 2018). Näringslivsansvariga tjänstepersoner beskriver att de har en tät interaktion med den politiska ledningen i sin kommun (SKL 2008). Näringslivsfunktionen är i många fall placerad inom kommunledningsförvaltningen och därmed nära den lokala politiska ledningen (SKL 2018).

Rapporten är indelad i fem avsnitt. Denna introduktion följs av ett avsnitt som ger en bakgrund till framväxten av kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete. Detta följs i avsnitt tre som beskriver studiens design och det empiriska materialet. Avsnitt fyra beskriver resultatet dels med avseende på bilden för samtliga kommuner och dels med avseende på hur det lokala

utvecklings- och tillväxtarbetet varierar mellan olika kommun kategorier.
Avsnitt fem är analys och slutsatser.

2. Bakgrund; lokalt utvecklingsarbete för regional utveckling

Från kommunernas näringslivsarbete

Det här avsnittet ger en bakgrund till kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete. I delavsnitt ett ges en översikt över utvecklingen från omkring 1980-talet och framåt med avseende på hur området har breddats från det som kan beskrivas det tidigare kärnområdet med benämningen näringslivsarbete. Kommunernas tillväxtarbete sker genom styrningsformen som benämns governance. Det syftar på interaktiv samhällsstyrning genom nätverk, samspel och samverkan mellan nivåer i det politiska flernivåsystemet och över gränserna för olika organisationer och samhällssektorer (Montin och Hedlund 2009). Dessa olika dimensioner av interaktiv samordning för kommunernas tillväxtarbete diskuteras i delavsnitt två.

Från kommunernas näringslivsarbete till kommunernas utvecklingsarbete

Det som vi beskriver i den här rapporten med benämningen kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete har under tidigare perioder snarare benämnts med prefixet ”närings” och kallats för näringslivsarbete. En artikel publicerad för 35 år sedan beskrev att ”kommunal näringspolitik är en ny företeelse” (Henning 1983, s. 338). Det här området har sedan dess beskrivits som allt mer etablerat inom den lokala politiken och utgör ett viktigt fokus för den strategiska planeringen. En text skriven drygt femton år senare – dvs. för 20 år sedan – konstaterar att kommunal politik för att stimulera lokal ekonomisk utveckling har blivit ett väletablerat fält (Lidström 1998). Sedan 1990-talet har forskare betonat kommunernas förändrade och förstärkta roll för näringspolitiken (Pierre 1992) och för utvecklingsplaneringen (Christoferson 2000). Detta innebär att kommunerna har över tiden skapat organisatoriska resurser för det lokala utvecklingsarbetet. Det betyder också förväntningar på att kommunerna ska mobilisera resurser och genomföra insatser inom detta fält.

Bakgrunden till att lokalt utvecklingsarbete utvecklades från omkring 1980-talet är att detta var en period av de-industrialisering och djupgående ekonomisk omstrukturering samt en tid med ihållande ekonomisk stagnation i jämförelser med den starka tillväxt som varit rådande under flera decennier innan. Den traditionella statliga lokaliseringspolitiken som var en utjämnande regionalpolitik ersattes med politik för regional utveckling i hela landet. Det övergripande idealet som då formulerades för politik och planering för tillväxt vilade på argument om att insatser för att uppnå utveckling behöver utformas och initieras lokalt utifrån olika platsers specifika förutsättningar (Andersson m. fl. 2008; Hermelin 2005; Persson 2010).

Kommunerna utvecklings- och tillväxtarbete är ett område som har breddats över tiden och som inte har en fixerad och entydig avgränsning. En

breddad strategi för tillväxtarbetet som omfattar kulturpolitik, fritidspolitik och miljöpolitik noterades redan på slutet av 1990-talet. Målet för detta beskrevs vara att ”medverka till skapandet av en miljö som är förmånlig för tillväxt” (Lidström 1998, s. 23). En rapport skriven femton år senare kan betraktas som ett uttryck för den samtida synen på vad tillväxtpolitiken omfattar och som betonar att frågor om tillväxt och välfärd är sammankopplat (Boström Elias m. fl. 2015).

Tillväxtpolitik har kommit att handla om infrastruktur, innovation, högre utbildning och forskning, strukturomvandling och sunda offentliga finanser, men också om att arbeta med integration, arbetslöshet och ohälsa då stora grupper av människor som står utanför den tillväxtskapande processen. Det innebär att stora delar av det offentliga välfärdsuppdraget kan kopplas till tillväxtpolitik (Boström Elias m. fl. 2015, s. 26).

Enligt Regeringens (2015) program för hållbar regional utveckling förväntas kommunerna arbeta brett för sitt lokala utvecklings- och tillväxtarbete. Detta syftar på kommunernas ansvar för sammanhållning och social integration, för ekologisk hållbarhet genom grön tillväxt, samt för att stärka den lokala attraktionskraften. En mer konkret lista för insatser genom vilka kommuner kan påverka lokal tillväxt har definierats av Tillväxtanalys (2013). Dessa insatser rangordnas utifrån hur man bedömer kommunernas möjligheter att påverka dessa (s. 50-51).

- Mycket påverkbara: Offentlig service, utbildning; kommunal infrastruktur; sammanhållande aktör som främjar utveckling.
- Något påverkbara: Infrastruktur för digital kommunikation; humankapital; attityder och förutsättningar för entreprenörskap; lokal marknad och diversifierat näringsliv.
- Begränsat påverkbara: Nationell infrastruktur.

I kategorin för mycket påverkbara faktorer ingår utbildning och som har varit ett område för tillväxtpolitik sedan en tid tillbaka. Mer än hälften av respondenterna för en undersökning riktad till samtliga kommunala skolchefer för drygt 20 år sedan, år 1996, uppfattade att skolan i växande utsträckning integrerats som medel för kommunal tillväxtpolitik (Lidström 1998). Från olika fallstudier om samverkan mellan kommuner och näringslivet framkommer det att lokala gymnasier är ett centralt område för detta (Hermelin och Edwardsson 2014; Hermelin och Westermarck 2015; Westermarck och Hermelin 2016). Vågen av avreglering av skolsektorn från början av 1990-talet har bidragit till förändrad rollfördelning mellan olika aktörer. Utbildning har blivit ett fält för omfattande ”experimentverkstad” genom vilken nya samverkanskonstellationer som omfattar näringslivet och arbetsgivarna växer

fram. Ett tydligt exempel på detta är framväxten av modellen för Teknikcollege som är ett certifieringssystem för teknikutbildningar inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Industrieföretagen är drivande aktörer för detta system (Persson och Hermelin 2018).

Faktorer som ovan kategoriseras som vara något påverkbara genom kommuners insatser relaterar till sådant som kan beskrivas som "mjukt kapital" och "socialt kapital". Detta handlar om nätverk, lokala förtroenden och attityder som exempelvis berör utbildning och kunskap, entreprenörskap, arbete, egenföretagande och lokal samhörighet (Amin 2001; Malecki 2012). I kategorin för begränsat påverkbara faktorer anges nationell infrastruktur och som i första hand ofta refererar till fysisk struktur för transporter (främst vägar och järnvägar). Men vi menar att detta också kan omfatta den nationella infrastrukturen för högre utbildning och forskning, dvs. högskolor och universitet. Forskningen om regional utveckling visar att faktorer på alla dessa tre nivåer - vad gäller i vilken grad kommunerna kan påverka - har betydelse för utveckling och tillväxt. Detta omfattar transportinfrastruktur, innovationer, kunskapsnivåer hos den lokala arbetskraften och befolkningen samt den offentliga sektorns verksamheter (Di Cataldo och Rodríguez-Pose 2017). Generellt sett är en balanserad utveckling av olika faktorer som är placerade på olika nivåer i punktlistan ovan det önskvärda om regional utveckling ska skapas. Det är inte rimligt att förvänta sig att riktigt starka insatser från kommunala aktörer inom områden de kan påverka fullt ut kan ersätta en svag utveckling av de faktorer som ingår i de kategorier de har mindre möjligheter att påverka.

Sammantaget behöver kommunernas lokala utvecklings- och tillväxtarbete diskuteras utifrån de förutsättningar som mer djupgående samhällsstrukturer och geografiska villkor innebär. Det lokala näringslivet växer fram historiskt utifrån varierande regionala och geografiska villkor; i ett stigberoende. Tillgången till transportvägar har varit en faktor med inflytande historiskt och fram till idag. Tillgång till fysisk infrastruktur förändras långsamt och det är en faktor som kommuner har begränsat inflytande över. Vidare är den pågående regionala utvecklingen i mycket hög grad beroende av relativa geografiska positioner för olika städer och samhällen med avseende på närhet eller avstånd till de växande storstadsregionerna. Förväntningarna på vilka effekter som kan uppstå genom lokalt utvecklings- och tillväxtarbete behöver anpassas efter rådande strukturella förhållanden och möjligheter i olika geografier.

SKL genomförde en enkät 2008 riktad till näringslivsansvariga i Sveriges kommuner. Drygt 80 procent av de responderande uppfattade att deras uppgifter hade breddats över tiden och förespårde att denna breddning skulle komma att fortsätta (SKL 2008). SKL har även genomfört en enkät 2018 till samma grupp av respondenter, dvs. näringslivsansvariga tjänstepersoner. På frågan i denna enkät (SKL 2018) om områden som näringslivsarbetet ska

prioritera angavs följande områden – rangordnade från högst till lägst prioritet.

- kompetensförsörjning
- nyetablering av företag/nyföretagande
- mark och lokaler
- utveckling av stadskärnan
- entreprenörskap i skolan
- ökad sysselsättning bland nyanlända/utrikes födda
- digitalisering av den kommunala servicen
- platsmarknadsföring
- hållbar utveckling/Agenda 2030
- minska ungdomsarbetslösheten
- praktikplatser samt internationalisering

Denna lista av områden illustrerar att det som inledningsvis har kallats näringslivsfrågor nu omfattar insatser inom samtliga områden för hållbar utveckling; dvs. insatser för ekonomisk, social såväl som ekologisk hållbarhet.

Beskrivningar av tillväxtarbetets insatsområden enligt ovan – från rapport av Tillväxtanalys (2013) samt SKL:s enkätundersökningar (2008; 2018) – innebär att många delar av de kommunala förvaltningarna och de kommunala koncernerna berörs. Här omfattas utbildning, stadsbyggnad och kultur samt kommunala bolag inom energi och miljö, något som ställer krav på policyintegrering som syftar på att olika planerings- och policyområden behöver samordnas. Sådan integrering över sektorer för kommunernas planeringsområden utmanar de rådande formerna för organisering (Jordan och Lenschow 2010; Meijers och Geerlings 2004; Stead och Meijer 2009).

Denna fråga om policyintegrering är en viktig bakgrund till att studier lyfter fram behovet av samsyn och ökad interaktion inom kommunen för det lokala utvecklingsarbetet. Detta kan antas vara en bakgrund till hur SKL formulerar en av sina enkätfrågor för sin undersökning genomförd 2008 och som handlade om hur näringslivsansvariga bedömde sin roll att förankra tillväxtarbetet inom olika områden för kommunens verksamheter. Detta leder fram till att uppmärksamma effekterna av hur nyckelpersoner inom kommunerna (Tillväxtanalys 2013) väljer att engagera sig och att samverka. Sådana nyckelaktörer har inflytande över hur samverkan sker och därmed hur det lokala tillväxtarbetet operativt genomförs.

Det breddade fältet för kommunernas utveckling- och tillväxtarbete kan tolkas utifrån att det speglar ett rådande paradigm som omfattar förstärkta förväntningar på offentlig sektor vad gäller att rikta insatser som bidrar

till att underlätta för tillväxtskapande krafter. Det är ett paradigm som modeller för strategisk planering relaterar till och som innebär att synen på relationen mellan näringslivet och den politiskt styrda sektorn har förändrats. Det tidigare perspektivet att statens huvudsakliga roll är att reglera och kontrollera marknaden har utmanats av förväntningar på att staten (sett till de olika politiska nivåerna) har en roll som förändringsaktör. I paradigmet har ideal som strävar efter att skapa förhållanden som stödjer marknaden och den ekonomiska tillväxten stort genomslag. Det som representerar marknaden betraktas som eftersträvansvärd organisering. Detta kontrasteras till det som traditionellt associerats med staten. Här omfattas byråkratisk, inte tillfredsställande effektivitet och att den "lägger sig i" (Allmendinger m fl. 2015, s. 7). Detta framväxande paradigm om marknaden som ideal påverkar den offentliga sektorns självbild och att kommunerna sätter upp målsättningar om att bli allt mer effektiv (snabb) och kundorienterad. Dessa ideal är kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete starkt exponerade för och utgör grundläggande drivkrafter till dess expansion över olika policyområden. Detta skapar spänningsfält mellan kommunernas uppdrag att hantera myndighetsutövning och att genomföra insatser i rollen att vara utvecklingsaktörer (Svensson 2017).

Benämningar för de ansvariga tjänstepersonerna för kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete har ofta prefixet "närings". Det är till dessa personen enkäten har riktat sig. Deras titlar kan vara näringslivschef, näringslivsstrateg, näringslivsutvecklare, näringslivsansvarig, näringslivs-koordinator, näringslivssamordnare och näringslivsdirektör. Bakgrunden till dessa benämningar är hur området benämndes från omkring 1980-talet då det växte fram i den kommunala sektorn. Ytterligare två titlar finns för de tjänstepersoner som besvarade vår enkät. Dessa var utvecklingschef och tillväxtchef och som kan tolkas som en anpassning till uppdragets breddning. I vår empiriska diskussion i den här rapporten har vi valt att använda benämningen näringslivsarbete för ett av tre delområden för kommunernas utvecklingsarbete; de andra två handlar om fysisk planering respektive kompetensförsörjning. Kommunernas organisering för sitt tillväxtarbete benämner vi näringslivsfunktion, för att anpassa oss efter hur man nämner det här i andra studier.

Vi diskuterar kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete som ett område som syftar till att påverka regional utveckling. I det sammanhanget behövs det förtydligas att regional utveckling inte har en given geografisk skala eller avgränsning. Regional utveckling handlar om samhällsprocesser som sker med en rumslig utbredning och som inte avgränsas av politiskt-administrativa gränser för kommuner, regioner eller nationer. För regional utveckling är funktionella regioner mer relevanta geografiska områden, jämfört med de som är politiskt-administrativt avgränsade. I slutdiskussionen återkommer vi till den här frågan om hur man kan se på kommunernas utvecklingsarbete för att påverka regional

utveckling; inom och utanför det kommunalt avgränsade territoriet.

För den fortsatta framställningen har vi valt att undvika att konsekvent hålla ihop den långa benämningen utvecklings- och tillväxtarbete och i många sammanhang använder vi det kortare ”utvecklingsarbete”. Det har en betydelse att välja mellan prefixet ”tillväxt” eller ”utveckling”. Samtidigt som vi tycker oss kunna se att många policydokument använder sig av tillväxt (snarare än utveckling) är det så att utvecklingsarbete är en benämning som är bättre anpassat till rådande policyvisioner där hållbar utveckling och implementering av Agenda 2030 är centrala ramar. Detta kan tänkas innebära en förstärkt sammanhållen syn på hållbar utveckling och som gör att vi väljer utvecklingsarbete snarare än tillväxtarbete för att vara mer tidsenliga med pågående policyparadigm.

Organisering för kommunernas utvecklingsarbete och förväntningar på samverkan

Kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete sker inom olika formella organisationsformer. Tre typer av organisering för kommunernas näringslivsfunktioner har beskrivits; (i) att arbetet hanteras av en avdelning inom den kommunala förvaltningen; (ii) att arbetet hanteras av ett näringslivssekretariat; eller (iii) att näringslivsarbetet hanteras av ett bolag, helt eller delvis ägt av kommunen (Pierre 1992). Den rådande situationen, enligt enkätsvaren från näringslivsansvariga på SKLs enkät 2018, är att drygt 70 procent av kommunerna organiserar sin näringslivsfunktion inom kommunledningens förvaltning. Omkring 10 procent är organiserade som bolag varav de flesta ägs av kommunen (SKL 2018).

Som nämndes tidigare sker kommunernas tillväxtarbete genom styrningsformen governance. Det gränsöverskridande arbetet som kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete omfattar innebär samverkan med andra organisationer. Dessa andra organisationer kan ha lika eller olika mål jämfört med kommunen, något som ställer krav på att kommunen positionerar sig och skapar tydlighet och förtroende. Governance omfattar vertikala och horisontella relationer. De vertikala relationerna sträcker sig mellan nivåer i det politiska flernivåsystemet och de horisontella sträcker sig över sektorsgränser och över organisationsgränser på samma nivå. Horisontella relationer kan exempelvis vara mellankommunalt samarbete eller samarbete mellan offentlig sektor och företagssektorn. Sektorövergripande samverkan för kommunernas tillväxt- och utvecklingsarbete sker i hög grad med näringslivet och näringslivets organisationer. Kommunernas näringslivsfunktion kan beskrivas ha en gränsöverskridande position och denna funktion förväntas etablera relationer mellan kommunal sektor och det lokala näringslivet.

Vad gäller de vertikala relationerna mellan nivåerna för det politiska flernivåsystemet utgör EU en central organisation som påverkar kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete. Sverige är medlem i EU sedan 1995, något som

i grunden har förändrat ramarna för politik och planering för lokal utveckling. I den nationella regionalpolitiska utredningen från 2000 beskrevs att EUs regionalpolitik påverkar den svenska regionalpolitiken och att det inte är möjligt att ”driva en nationell regionalpolitik som på ett avgörande sätt avviker från EU:s strukturfondspolitik” (SOU 2000:87, s. 138). Man kan beskriva att EU:s påverkan på kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete sker direkt och indirekt. Det sker direkt genom att kommunerna deltar i EU-finansierade program och projekt. Det sker indirekt genom att statens och regionernas program för tillväxt påverkas av EU:s program för detta och som i sin tur inverkar på kommunernas arbete.

För den rådande programperioden anger EU 2020 de styrande ramarna för den nationellt utformade utvecklings- och tillväxtpolitiken. Regeringen betonar att den kommunala nivån i ökad utsträckning behöver involveras i det regionala tillväxtarbetet (Tillväxtanalys 2013). För att beskriva statens syn på kommunernas roll för tillväxten har vi utgått från regeringens program ”En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020” (Regeringen 2015). I denna strategi för tillväxt formuleras förväntningar på kommunernas insatser och deras utvecklingsarbete. Detta omfattar kommunernas insatser för att attrahera individer och hushåll att bosätta sig inom kommunen samt att stödja den lokala befolkningen att integreras i samhället och på arbetsmarknaden. I strategin skriver man att: ”[d]et är människor som bidrar med kompetens, som driver företag och som investerar kapital” (Regeringen 2015, s. 33). Mer precist anges ungdomar och nyanlända som viktiga grupper för integrerande insatser samt att utbildning är ett viktigt insatsområde för detta. I det nationella programmet förväntas även att kommunerna ska vara verksamma för att uppnå klimatmålen, samt för att stödja miljöteknik, energiomställning och hållbart resande med ökande kollektivtrafik. IT utgör ytterligare ett sakområde för regional utveckling med förväntningar på att kommunerna ska utföra strategiskt arbete (Regeringen 2015).

Vidare uppmärksammar den nationella strategin för hållbar regional tillväxt vikten av att tydligare integrera planer som arbetas fram på regional respektive kommunal nivå. Det finns en förväntan på en stärkt dialog mellan regioner och kommuner (Regeringen 2015). Samordning och samverkan mellan kommuner och regioner är ett område med hög aktualitet för området utvecklings- och tillväxtarbete. En viktig bakgrund till detta är att EUs program för utvecklings- och tillväxtfrågor i hög grad fokuserar på den geografiska nivån som regionerna representerar och som är en bakomliggande faktor till att regionernas formella ansvar har utökats (Hermelin 2018; Hermelin och Wänström 2017). Regionerna har fått ett allt större ansvar för att planera och genomföra den regionala tillväxtpolitiken (Tillväxtanalys 2013). Detta ansvar specificeras i förordningen om regionalt tillväxtarbete (SFS 2017:583) enligt följande:

Den som har ansvaret för det regionala tillväxtarbetet ska samordna insatserna för genomförandet av den regionala utveck-

lingsstrategin. Samordning ska ske med berörda kommuner, landsting samt länsstyrelser och andra berörda statliga myndigheter. Även näringslivet och det civila samhällets organisationer i länet ska erbjudas möjligheter till samverkan (SFS 2017:583).

Regeringens framskrivna förväntningar på samordning mellan kommuner och regioner omfattar även den fysiska planeringen. Ett exempel på det är att regeringen beslutade i april 2018

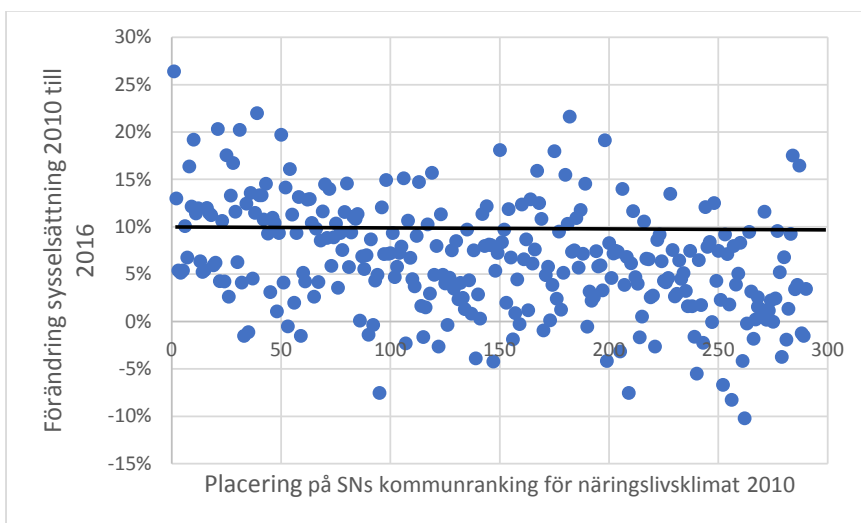
...om ett förslag till nya bestämmelser om regional fysisk planering i plan- och bygglagen (PBL). I det nya förslaget blir regional fysisk planering obligatoriskt i Stockholms län och i Skåne län. I övriga län bör det införas när behov och förutsättningar finns (Regeringskansliet 19 april 2018).

Tillväxtanalys (som är en statlig myndighet vars uppgifter regleras av Näringsdepartementet) skriver att den regionala tillväxtpolitiken kan uppnå större effekter med stöd i en starkare samverkan mellan de olika politiska nivåerna. Vidare betonas det att "[e]n viktig förutsättning för detta är att det finns tillräcklig kapacitet och kompetens på den kommunala nivån" (Tillväxtanalys 2013, s. 9). Denna slutsats har motiverat Tillväxtanalys att lyfta fram att mindre kommuner kan stärka sin kapacitet inom olika områden genom att formalisera samverkan med andra kommuner. Samtidigt beskrivs att det är ovanligt med sådan mellankommunal samverkan för området utvecklings- och tillväxtarbete (Tillväxtanalys 2013).

Vad gäller samverkan mellan samhällssektorer har man i regeringens program skrivit fram förväntningar om att samarbete omfattar näringslivet och civilsamhället. Geografin och platsen beaktas och det står skrivet att utvecklingsarbetet ska ske med "... utgångspunkt i de särskilda förutsättningar som finns lokalt och regionalt" (Regeringen 2015, s. 13). I SKL:s enkät till kommunernas näringslivs- och tillväxtansvariga tjänstepersoner från 2008 ställdes frågan om vilka de uppfattade som de viktigaste samarbetsaktörerna. Svaret på den frågan visade tydligt att det var näringslivet. Därefter kom regionalt samarbete med andra kommuner, intresseorganisationer (som handelskammaren och Svenskt näringsliv), samt högskola och universitet.

En undersökning i tre mindre kommuner – Boden, Mark och Orsa – illustrerade att företrädare för kommunerna respektive de lokala företagen hade delvis olika syn på effekter som uppstår genom lokalt tillväxtarbete. Generellt sett bedömde kommunrepresentanterna att större effekter uppstår som effekter av olika insatser jämfört med företagens bedömningar om detta. Områden för insatser som företagen framhöll som mest relevanta omfattade infrastruktur, attityder, kommunal upphandling, beslutsfattande och handläggningstider, samt tillstånd. Det är värt att notera att flertalet av dessa sorterar till kommunernas myndighetsutövning. Flera av dessa områden

återkom också som mest relevanta enligt de kommunala respondenterna som även framhöll vikten av kontaktverksamhet samt kommunen som utvecklingsaktör (Tillväxtanalys 2013).

Figur 1. Sveriges kommuners placering enligt SNs undersökning om näringslivsklimat 2010 och sysselsättningsförändringen (för förvärsarbetande dagbefolkning) 2010 till 2016. Genomsnitt för sysselsättningsstillväxt för riket (10 procent) är markerat. Källa: Svenskt näringsliv och SCB.

Flera av de områden som lyftes fram i Tillväxtanalys studie (2013) är områden som finns med i Svenskt näringslivs (SN) årliga mätningarna av kommunernas så kallade näringslivsklimat. Dessa mätningar genererar en kommunranking som många kommuner tar på stort allvar. Enligt SKL:s enkät från 2018 används den av 95 procent av kommunerna för uppföljning av den lokala näringslivsutvecklingen. I det sammanhanget är det viktigt att påminna om att SN är en intresseorganisation för företag och som utifrån sina medlemmars intressen strävar efter att påverka kommunernas prioriteringar. På sin hemsida presenterar SN sin organisation på följande sätt: "Svenskt Näringsliv är företagets företrädare i Sverige. Vi arbetar för att alla företag i Sverige ska ha bästa möjliga förutsättningar." Vidare beskrivs att Svenskt Näringsliv arbetar med opinionsbildning. I det sammanhanget är det också relevant att diskutera frågan om hur en placering på SN:s lista över näringslivsklimat påverkar utvecklingen. Till vår kännedom har detta inte kunnat visas (Vlachos 6 mars 2013). En jämförelse mellan kommunernas placering för mätningen 2010 och sysselsättningsutvecklingen (med avseende på förvärsarbetande dagbefolkning) 2010 till 2016 visar inte tydligt samband (Figur 1). De 83 kommuner som ökade sin sysselsättning 2010 till 2016 med mer än riksgenomsnittet (som var 10 procent) är fördelade över hela skalan

för SNs rankinglista. Vidare hade 19 av de 50 högst rankade kommunerna 2010 en sämre utveckling än genomsnittet för riket. Det här är naturligtvis en enkel och översiktlig analys. Den stora vikt SN: s mätningar tilldelas i kommunsektorn motiverar fördjupade studier över sambanden mellan kommunernas placering på SNs ranking och lokal utveckling.

3. Studiedesign, metod och avgränsningar

Som beskrivits ovan presenterar den här rapporten en studie om kommunernas utvecklings- och tillväxtarbete. Det huvudsakliga empiriska materialet samlades in genom en enkätstudie som riktades till ansvariga tjänstepersoner för näringslivsfunktionen i samtliga kommuner i Sverige. Enkätstudier gör det möjligt att samla data från många respondenter och att genomföra totalundersökningar. Detta innebär att vi har tillgång till ett material som beskriver det lokala utvecklings- och tillväxtarbetet i en betydande andel av Sveriges kommuner. Men det empiriska materialet berättar naturligtvis inte "allt" och här finns många avgränsningar. Svar på enkäter ska tolkas med försiktighet. Det har sin bakgrund i att forskarna inte kan kontrollera om respondenterna har uppfattat frågorna korrekt. Forskarna kan inte heller kontrollera i vilken utsträckning respondenterna har kunskap att besvara frågorna eller om respondenternas svar styrs av hur man önskar att verksamheten sker snarare än hur den faktiskt ser ut. Beskrivningen ovan att kommunernas tillväxtarbete har otydliga och föränderliga gränser ger ytterligare motiv till att vara vaksam vad gäller respondenterna tolkning av frågorna.

Tidigare litteratur, egna tidigare studier och pilotenkäter har påverkat utformningen av enkäten. Undersökningen har förberetts genom att enkätens frågor har diskuterades med fyra näringslivschefer från fyra olika kommuner i Sverige. Av dessa kommuner tillhör tre kategorin större städer (enligt SKLs kategorisering) och en kommun tillhör lågpendlingskommun nära större stad (enligt SKLs kategorisering). De kommuner vi har diskuterat enkäten med representerar olika regioner i Sverige. Diskussionerna med dessa tjänstepersoner innebar att vissa frågor reviderades och att nya frågor formulerades. En slutsats från dessa samtal var att frågor om näringslivsfunktionens organisering i kvantitativa termer, exempelvis antalet anställda, utgick från enkäten. Det har sin grund i att tillväxtarbete till sin natur sker genom olika former av samverkan och projekt som involverar olika delar av den kommunala förvaltningen samt andra organisationer. Därmed är de yttre gränserna för dess organisering oklara. Vi bedömde att denna aspekt var alltför komplex för att undersökas genom en enkät.

Vidare har vi också strävat efter att utforma en enkät som inte är allt för omfattande för att minska risken att detta skulle leda till att respondenter avstod från att delta i studien. Enkäten omfattar totalt 22 frågor. Enkäten är bilagd rapporten (bilaga 1). Vi har valt att båda använda oss av fasta svarsalternativ och att ge utrymme för fritextsvar. Det senare syftade till att försöka kompensera enkätmetodens begränsningar vad gäller att ställa följdfrågor och att upptäcka aspekter som inte var förväntade då enkäten utformades.

Enkätresultatet kommer att diskuteras utifrån följande gruppering av frågor.

- Organisering (fråga 3-4).
- Innehåll (fråga 5-15) kategoriserat i (i) näringslivsarbete; (ii) planering samt (iii) kompetensförsörjning.
- Resurser genererade genom externa relationer (fråga 16-19) kategoriserat i (i) andra kommuner, regionen, EU samt (ii) statliga och nationella organisationer.

Sammantaget innebär detta att diskussionen främst handlar om hur kommunernas tillväxtarbete organiseras och vilka områden det berör. Det betyder en avgränsning från den angelägna frågan om det lokala tillväxtarbetets effekter. Genom enkätens fråga nummer 20 ber vi respondenterna att bedöma effekterna av det lokala tillväxtarbetet. Vid en analys av svaren på den frågan kan vi se att denna självvärdering i hög grad speglar hur respondenterna beskriver hur det lokala tillväxtarbetet sker. Med det som bakgrund tolkar vi att svaren på frågan om effekter kan styras av självrationisering; dvs. att man antar att det man gör är ändamålsenligt och meningsfullt. Formuleringen av fråga 20 i enkäten var inspirerad av studien av Tillväxtanalys (2013) som för sin undersökning jämfört kommunrepresentanternas svar med näringslivsrepresentanter vad gäller effekter av lokalt tillväxtarbete. Svaren på vår enkät (fråga 20) bekräftar resultatet från Tillväxtanalys undersökning med avseende på att både hårda (fysisk planering, infrastruktur) och mjuka (nätverk, kompetens) insatser tilldelas betydelse (se bilaga 2 för svaren på vår enkät). Sammantaget bedömer vi att svaren på fråga 20 i vår enkät – om hur respondenterna bedömer tillväxtarbetets effekter – är svårtolkat och vi har avstått från att inkludera denna i resultatdiskussionen som följer i nästa avsnitt av rapporten.

En viktig utgångspunkt i analysen är ett antagande om att den geografiska kontexten har betydelse för hur det lokala tillväxtarbetet sker och därmed att det finns skillnader mellan olika kommuner. För att diskutera dessa skillnader används indelningen i kommunkategorier enligt SKLs kommungruppsindelning från 2017. Kommungruppsindelningens syfte är att underlätta analyser och jämförelser utifrån ett regionalt perspektiv (SKL 2016). SKLs kommungruppsindelning sorterar kommuner utefter befolkningsstorlek, geografisk täthet och närhet. Kategoriseringen delar in kommunerna i tre huvudnivåer; A, B och C för vilka den första underkategorin utgår från antalet invånare i den största tätorten. Gruppen storstäder (A1) har gränsvärdet minst 200 000 invånare i den största tätorten medan gruppen större stad (B3) har fått ett gränsvärde på minst 40 000 invånare och i gruppen mindre stad/tätort (C6) finns kommuner som har minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i kommunen. Fyra kommunkategorier utgår från arbetspendling över kommungräns. Det som avgör kategorisering i olika grupper av pendlingskommuner är i första hand pendlingsmålet.

Pendlingskommun nära storstad har ett gränsvärde satt till 40 procent utpendling av den sysselsatta nattbefolkningen. Pendlingskommun nära större stad har samma gränsvärde för utpendling men här är huvudsakliga målet för pendling större stad. Gruppen långpendlingskommun nära mindre stad/tätort har också sin huvudsakliga pendling till en större stad men med lägre lägsta värde för andel utpendlare av förvärsarbetande nattbefolkning. I gruppen pendlingskommuner nära mindre stad/tätort sker den huvudsakliga pendlingen till en mindre ort, antingen till en kommun i gruppen mindre stad/tätort eller till en annan närliggande kommun. Gränsvärdet är 30 procent ut- eller inpendling. Landsbygdskommuner är kommuner där den största tätorten har mindre än 15 000 invånare, där pendlingsmönstren är relativt lågt och där det är ett stort avstånd till en större tätort. Landsbygdskommuner med besöksnäring är kommuner som genom sin besöksnäring antas ha bättre förutsättningar jämfört med andra kommuner inom landsbygdskommuner (SKL 2016). I denna rapport har vi valt att slå ihop landsbygdskommuner och landsbygdskommun med besöksnäring.

Tabell 1. Kommuner fördelat på olika kommunkategorier; antal och andel kommuner per kategori som besvarat enkäten. Enligt SKLs kommungruppsindelning från 2017 (SKL 2016).

Kommunkategori	Totalt antal kommuner	Kommuner som besvarat enkäten; antal (%)
Storstäder (A1)	3	2 (67)
Större stad (B3)	43	27 (63)
Mindre stad/ tätort (C6)	21	12 (57)
Pendl. kom. nära storstad (A2)	52	36 (69)
Pendl. kom nära större stad (B4)	35	20 (57)
Landsbygdskommun (C8+C9)	29	17 (59)
Pendl. kom nära mindre stad/tätort (C7)	52	30 (58)
Lågpendl. kom. nära större stad (B5)	55	37 (67)
Samtliga kommuner	290	181 (62)

Webbenkäten skickade ut till de personer vi identifierade som ansvariga tjänstepersoner för kommunens utvecklings- och tillväxtfrågor i samtliga 290 kommuner i Sverige. Dessa personer identifierades genom respektive kommuns hemsida. Det första utskicket genomfördes 21 oktober 2017 då enkäten öppnades. Detta följdes upp av två påminnelser och enkäten stängdes 31 december 2017. Det empiriska materialet omfattar 181 ifyllda enkäter av näringslivsansvariga tjänstepersoner. Det motsvarar en svarsfrekvens på 62 procent. Samtidigt som detta kan betraktas som tillfredsställande i jämförelse med många andra enkätstudier kvarstår det att knappt 40 procent av

kommunerna saknas i vår studie och som naturligtvis påverkar möjligheter att generalisera från resultatet. Svarsfrekvensen per kommunkategori i tabell 1 varierar från omkring 57 procent till 67 procent. Antalet kommuner i de olika kommunkategorierna som besvarat enkäten varierar vilket gör att procenttalen ska beaktas med försiktighet. Detta gäller framförallt för kategorin storstäder som endast är tre till antalet, varav två har besvarat enkäten. Vi har ändå valt att bevara den gruppen som en separat kategori eftersom vi uppfattar att dessa kommuner har specifika villkor åtskilda från kommuner i andra kategorier. Resultatet från enkätstudien redovisas sålunda både för alla kommuner sammantaget och för de olika kommunkategorierna.

I beskrivningen till respondenterna vad gäller villkoren för hanteringen av svar har vi garanterat anonymitet genom följande formulering: "Svaren behandlas anonymt genom tabeller, diagram och med en del förklaringar i text". Detta innebär att beskrivningen av resultaten inte kan göras på detaljnivå för enskilda kommuner.

De fasta svarsalternativen var antingen ja/nej/vet ej eller enligt en femgradig skala plus vet ej. För resultatbeskrivningen för frågorna 7-19 har de fasta svarsalternativen översatts till siffervärden från 5 till 1 (vet ej=0).

- I mycket stor utsträckning (5)
- I stor utsträckning (4)
- I viss mån (3)
- Nästan inte alls (2)
- Inte alls (1)
- Vet ej (0)

På så sätt har ett medelvärde per fråga kunna räknas fram. Vi har även beräknat hur stor andel av kommunerna som har besvarat med de högsta värdena; dvs. i mycket stor utsträckning eller i stor utsträckning.

4. Resultat

I detta avsnitt redovisas resultatet från enkätsvaren i två delavsnitt. Det första avsnittet redovisar resultatet för samtliga kommuner sammantaget. I delavsnitt två diskuteras resultatet utifrån de olika kommunkategorierna. Enkätens frågor avser kommunens utvecklings- och tillväxtarbete utifrån respondenternas perspektiv och erfarenheter. Respondenterna är ansvarig tjänsteperson för respektive kommuns näringslivsfunktion. I det följande undviker vi den långa benämningen utvecklings- och tillväxtarbete. Den benämning vi i första hand använder är utvecklingsarbete. Organisationen kring utvecklingsarbetet kallar vi näringslivsfunktionen. Detta kan vara en avdelning inom förvaltningen, bolag eller annan organisering. Det varierar mellan olika kommuner.

Samtliga kommuners utvecklingsarbete

Resultatet per enkätfråga redovisas i bilaga 2. I detta delavsnitt diskuteras enkätens resultat utifrån enkätens tre olika delar; (i) organisering, (ii) innehåll och (iii) resurser genom externa relationer. I detta delavsnitt redovisas även urval av fritextsvaren för att levandegöra och kvalificera svaren på frågorna med fasta svarsalternativ.

Organisering av tillväxtarbetet

Organiseringen av kommunernas näringslivsfunktion skiljer sig åt mellan olika kommuner. Genom enkätsvaren framkommer det att 77 procent av kommunerna (140 stycken) har ett näringslivskontor eller näringslivsavdelning inom kommunens förvaltning och att 23 procent av kommunerna (42 stycken) har ett näringslivsbolag. Även om den procentuella fördelningen mellan förvaltning och bolag varierar mellan SKL:s undersökning, där drygt 70 procent av kommunerna uppger att de organiserar sin näringslivsfunktion inom kommunledningens förvaltning och endast 10 procent är organiserade som bolag (SKL 2018), och vår enkätundersökning bekräftar dessa två undersökningar sammantaget att den dominerande organisationsformen för näringslivsfunktionen innebär att vara en del av kommunernas förvaltningar.

I fritextsvaren framkommer det att näringslivschefen eller motsvarande ofta är direkt underställd kommunledningen och placerad vid kommunledningsförvaltningen. Det beskrivs att man är del av strategiska avdelningar; dessa kan benämnas utvecklingsavdelning eller tillväxtavdelning. Urvalet av fritextsvaren nedan bekräftar bilden av att näringslivsfunktionen i många fall är organisatoriskt tätt integrerad med kommunchef och politisk ledning. Det är även intressant att notera att några respondenter beskriver att man införlivar frågor om arbetsmarknad med utvecklingsarbetet. Det

illustrerar ett exempel på policyintegrering och breddning från vad vi ovan har beskrivit som de mer traditionella kontaktskapande verksamheterna för näringslivsfunktionerna. Vad gäller organiseringen av näringslivsfunktionen genom näringslivsbolag illustrerar fritextsvaren att dessa styrs på olika sätt. Här beskrivs att styrelserna består av olika konstellationer av politiker, tjänstepersoner och näringslivsrepresentanter. I fritextsvaren framkommer också att förutsättningarna för utvecklingsarbetet varierar mellan stora och små kommuner.

Fråga 3. Har ni en näringslivsavdelning inom kommunens förvaltning?

- Jag arbetar som näringslivsansvarig, motsvarande halvtid, och är direkt underställd kommunchefen, som tillsammans med KSO [kommunstyrelsen ordförande] är mycket aktiv i näringslivsarbetet.
- Näringslivsenheten är organiserad under KS [Kommunstyrelsen] och näringslivschefen har kommunchefen som chef.
- Vi ingår som en del av avdelningen strategi och utveckling som i sin tur ligger inom kommunledningsförvaltningen.
- Samordnat ansvar för arbetsmarknads- och näringslivsutvecklingsfrågor är under uppbyggnad.
- [Kommunens näringslivsfunktion är] kombinerad med arbetsmarknad och integration på kommunstyrelsens förvaltning.

Fråga 4. Har ni ett näringslivsbolag?

- Helägt kommunalt bolag. Styrelse bestående av politiker och företagare.
- Styrelsen består av förtroendevalda, tjänstepersoner och näringsidkare.
- Styrelse med 9 platser, varav 5 är för företagen och 4 till kommunen.
- Styrelsen består av representanter från näringslivet samt en kommunal tjänsteman.
- En förening, inte ett bolag. Kommun, bank, fastighetsägare, företagare, handel och LRF är min styrelse och är med och betalar min lön, men jag är anställd på kommunen.

Box 1. Fritextsvar för organisering av näringslivsfunktionen. Mindre språkliga justeringar är gjorda för att underlätta läsbarheten. Källa: Egen enkätundersökning.

Tillväxtarbetets innehåll

Elva av enkätens frågor (nummer 5 till 15) berör utvecklingsarbetets innehåll. Resultaten visar ett brett innehåll för utvecklingsarbetet men att vissa insatser tilldelas större betydelse än andra. För resultatbeskrivningen har vi identifierat tre huvudområden; näringslivsarbete, planering och kompetensförsörjning. Den angivna ordningsföljden av dessa följer intrycket från enkäten vad gäller hur dominerande de är för näringslivsfunktionens arbete.

Det första området är näringslivsarbete. Här ingår kontaktskapande verksamhet med det lokala näringslivet och lokala näringslivsorganisationer, stöd för affärsutveckling, insatser för att skapa kunskap om det lokala näringslivet samt platsmarknadsföring. Detta kan beskrivas som det område från vilket det kommunala tillväxtarbetet över tiden har vuxit fram och bredats. Området näringslivsarbete innebär att vara kommunernas kontaktyta med näringslivet och näringslivets organisationer. Det är en bakgrund som har motiverat att det varit vanligt förekommenade att man vid rekrytering av ansvarig tjänsteperson för det här området har efterfrågat personer med erfarenheter från näringslivet. Drygt 40 procent av de som besvarade SKLs enkät (2018) angav att de innan de började sin nuvarande anställning i kommunen varit anställda inom näringslivet eller varit egenföretagare.

Enkätundersökningen verifierar tydligt att kommunikationen med näringslivet och dess organisationer är ett centralt område för det kommunala utvecklingsarbetet. För mer än 90 procent av kommunerna har näringslivsfunktionen kontakter med följande typer av nätverk och organisationer; lokala näringslivsnätverk, regionala näringslivsnätverk, Almi, Företagarna, Svenskt näringsliv. Mellan 80 och 90 procent av kommunernas näringslivsfunktioner har kontakt med Nyföretagarcentrum, innovationsplattformar och branschnätverk samt Companion. De nätverk som enkäten listade och som en mindre andel av kommunerna uppgav att de har kontakt med omfattar Handelskammaren samt nätverk med inriktning mot miljö/cleantech. I fritextsvaren för denna fråga om näringslivsenhetens lokala kontakter angavs ytterligare lokala nätverk och organisationer som t.ex. banker, företag inom handeln (och intresseorganisationer för dessa), Arbetsförmedlingen och andra bemanningsaktörer.

En organisationsform för det lokala utvecklingsarbetet med syfte att skapa kommunikation mellan kommunen och det lokala näringslivet utgörs av lokala näringslivsråd. Mer än hälften av respondenterna till enkäten (58 procent) uppgav att de hade ett näringslivsråd. Näringslivsråd är en organisering för kommunikation mellan kommunen och det lokala näringslivet och som i många fall kan liknas vid en referensgrupp till stöd för kommunens tillväxtarbete. Medlemmar eller ledamöter i näringslivsrådet representerar det lokala näringslivet.

Flera kommuner lyfter fram att de arbetar intensivt med marknadsföring av kommunen. Platsmarknadsföring är ett strategiskt arbete som i grunden "... syftar till att förändra, förbättra eller förstärka bilden av en plats" (Syssner 2012, s. 11). Platsmarknadsföring är aktiviteter som kan relateras till entreprenöriella och konkurrensinriktade ideal för policy och planering (Laurmann 2018). Platsmarknadsföring riktar sig emellertid inte endast till företagssektorn utan även i hög grad till individer och hushåll med avseende på att marknadsföra kommunen som attraktiv boendekommun (Syssner 2012). Att vara attraktiv för näringslivet och för boende hänger samman. När vi läser fritextsvaren om hur platsmarknadsföringen sker går det att urskilja två mönster för detta.

Antingen finns det en egen enhet på kommunen där platsmarknadsföring och kommunikation sker, eller så sker platsmarknadsföring direkt från den berörda näringslivsfunktionen. I fritextsvaren framkommer det även att arbetet med kommunens varumärke ibland sker tillsammans med insatser för turism- och/eller destinationsutveckling.

Det bakomliggande motivet till att ställa en fråga i enkäten om i vilken utsträckning näringslivsfunktionen är involverad i genomförande av analyser av det lokala näringslivet var att försöka förstå i vilken grad kommunerna riktar resurser för att stärka kunskapsunderlaget för utformningen av sina lokala insatser. Detta kan tänkas reflektera ambitioner att vara pro-aktiv, snarare än primärt vara re-aktiv och respondera på formulerade önskemål från näringslivet och andra aktörer. Man kan anta, tänker vi, att en god kunskap om det lokala näringslivet är en förutsättning för att utforma ändamålsenliga lokala strategier som är strategiska och långsiktiga. I fritextsvaren framkommer att kommuner är involverade i att göra översiktsanalyser, konkurrensanalyser och liknande som en del av deras strategiarbete. Det är också flertalet kommuner som köper analyser av konsultbolag. Detta kan ske tillsammans med närliggande kommuner och regioner.

Frågan om stöd till affärsutveckling var formulerade i enkäten som följer:

Är din organisation involverad i att stödja lokala företag att hitta vägar för att etablera kontakter med andra företag/ta del av företagsstödande program? Dessa kontakter kan exempelvis vara med underleverantörer som stödjer med kompetens eller till nya kunder och marknader i Sverige och internationellt?

Det betyder att denna fråga handlar om i vilken grad näringslivsfunktionen agerar som främjare i betydelsen att underlätta för företag och verksamheter att få kontakt med varandra, samt med olika plattformar och program till stöd för tillväxt. I efterhand kan vi se att den här frågan delvis handlar om funktionen för det som har kommit att benämnas kommunernas företagslots. Detta är en funktion som Svenskt näringsliv (SN) – dvs. företagens nationella intresseorganisation – har definierat och som man försöker uppmuntra kommuner att utveckla. Enligt SN syftar funktionen företagslots till att ”vara företagarens enda kontakt med kommunen genom att sammanföra de olika förvaltningarna” (Svenskt näringsliv/Företagslots).

Det sammanvägda medelvärdet för de olika frågorna vi har sammanfört inom området näringslivsarbete är närmast enkätens svarsalternativ ”att vara involverad i stor utsträckning” (tabell 2). I fritextsvaren beskriver respondenterna hur de arbetar inom området för näringslivsarbete, hur de samverkar och hur de motiverar sina insatser (box 2).

- Vi gör ca 200 företagsbesök [per år] där vi samlar in behov och informerar om vad som finns i stödväg. Vi informerar via nyhetsbrev och vi bjuder in till olika inspirationsdagar med olika teman.
- Vi arrangerar egna frukostmöten där företag ges möjlighet att möta varandra. Vi arbetar som företagslotsar och hänvisar vidare till nätverk och organisationer.
- En stor del av arbetet är via våra samarbetspartners, exempelvis Industriellt Utvecklingscenter, Nyföretagarcenter, m.fl.
- ...hur väl det lokala näringslivet själva engagerar sig i det lokala näringslivets utveckling [har betydelse för] hur företagen samarbetar i kommunen.
- Varför ska en kommun ägna sig åt lokalt näringslivsarbete? I [vår kommun] är vi företagsvänliga och jobbar för att skapa ett gott företagsklimat som ett medel och inte som ett mål i sig.

Box 2. Urval av fritextsvar som beskriver kommunernas näringslivsarbete. Mindre språkliga justeringar är gjorda för att underlätta läsbarheten. Källa: Egen enkätundersökning.

Tabell 2 visar att medelvärdena för svaren på frågorna om kommunernas näringslivsarbete generellt sett inte är högre än för områdena för planering och kompetensförsörjning. Det har i första hand varit den höga intensiteten i näringslivsfunktionens lokala kontakter med företag och näringslivsrelaterade organisationer som motiverat att dra slutsatsen att det område vi kallar näringslivsarbete är det som är den dominerande verksamheten för kommunernas näringslivsfunktion.

Tabell 2. Svar på enkätfrågorna 7-15 om tillväxtarbetets innehåll, sorterade i tre områden. Medelvärde är beräknat på numeriska värden för svarsalternativen: inte alls=1; nästan inte alls=2, i viss mån=3, i stor utsträckning=4, i mycket stor utsträckning=5. Källa: Egen enkätundersökning.

Fråga	Medelvärde	I stor eller i mycket stor utsträckning; % (antal)
Näringslivsarbete		
14. Involverad i platsmarknadsföring	3,86	67 (120)
15. Initiativtagare till analyser	3,84	62 (113)
7. Stöd till affärsutveckling	3,79	61 (112)
Planering		
9. Involverad i fysisk planering	4,12	80 (144)
10. Involverad i bygglov	4,09	79 (143)
8. Involverad i översiktsplanering	3,67	57 (102)
Kompetensförsörjning		
11. Kommunicerar kompetens	4,06	74 (134)
12. Involverad i utbildning	3,61	51 (93)
13. Involverad i match-making	3,31	36 (64)

Det område för kommunernas utvecklingsarbete som vi har placerat på nivå två har vi benämnt planering. Tabell 2 visar medelvärdet för respondenternas bedömningar av i vilken grad näringslivsfunktionen är involverad frågor som berör planering med avseende på detaljplanering och lokal infrastruktur, bygglov och andra tillståndsärenden samt översiktsplanering. Här framkommer att frågor om detaljplanering och bygglov är det som man i högst grad är involverad i, följt av översiktsplanering. Kommunernas verksamheter för fysisk planering varierar över tiden och det är viktigt att notera att enkätundersökningen genomfördes i en period av omfattande samhällsbyggnad över hela Sverige. Detta innebär en hög aktivitet med avseende på byggnationer av bostäder, andra fastigheter och fysisk infrastruktur. Resultatet visar att frågor om bygglov och tillståndsärenden är centrala uppdrag. Medan fysisk planering och frågor om bygglov är kontinuerliga uppgifter för kommunerna är arbetsintensiteten för översiktsplanering varierande mellan olika år.

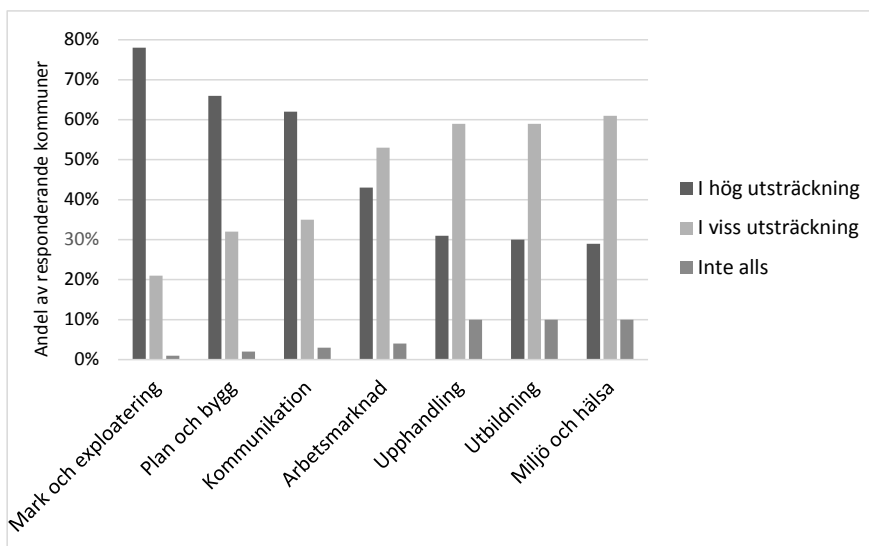
På nivå 3 i tabell 2 redovisas enkätresultatet med avseende på hur kommunernas näringslivsfunktioner är involverade för olika insatser inom det område vi benämnt kompetensförsörjning. Det är stora variationer i medelvärdena för respondenternas svar vad gäller de olika frågorna inom det här området. Generellt sett är kommunerna mer involverade i att kommunicera kompetensfrågor än i konkreta aktiviteter för utbildning och för match-making. Det senare innebär att vara engagerad för olika mässor och evenemang med syfte att underlätta för rekrytering till utbildningar och för rekrytering av medarbetare.

I enkätens fritextsvar framgår att näringslivsfunktionen är involverad för olika insatser när det gäller utbildning (box 3). Det handlar om att de samverkar med högskolor och universitet, gymnasium och vuxenutbildning; där de kan ingå i styrgrupper, programråd eller liknande. Det är viktigt att påminna om att de här resultaten speglar hur respondenterna – dvs. tjänstepersoner ansvariga för kommunernas näringslivsfunktioner – anser att kommunens tillväxtarbete omfattar områden för kompetensförsörjning. Detta är något annat än att försöka mäta hur kommunerna i stort arbetar med frågor om kompetensförsörjning utifrån ett lokalt utvecklingsperspektiv. Erfarenheter från tidigare studier av författarna till den här rapporten visar att utbildningsförvaltningen (eller motsvarande) har haft ansvaret för att samverka med näringslivet och arbetsgivare för utbildningsfrågor. Det här påminner om den här studiens begränsningar med avseende på att den inte är utformad för att kunna besvara hur kommunerna i stort organiserar sitt arbete för att skapa regional utveckling och tillväxt.

- Vi har en gemensam processutvecklingsgrupp med arbetsmarknad och försörjning som har ansvaret för vuxenutbildning. Vi samarbetar mycket nära med vuxenutbildningen och gör gemensamma företagsbesök för att behovsinventera.
- [Vi jobbar med de här frågorna] tillsammans med närliggande kommun + annan enhet på kommunen + AF
- Arbetsmarknadsenheten och vuxenskolan ligger numera under näringslivsavdelningen för att markera att kompetensförsörjningsfrågorna tillhör näringslivsfrågorna i kommunen.
- Skola - näringslivssamverkan är en sådan del vi jobbar med.
- Vi jobbar aktivt med företagen och arbetsförmedlingen samt utbildningsleverantörer.

Box 3. Urval av fritextsvar som handlar om kompetensförsörjning. Mindre språkliga justeringar är gjorda för att underlätta läsbarheten. Källa: Egen enkätundersökning.

Näringslivsfunktionens arbete inom de områden som diskuterats ovan – näringslivsarbete, planering samt kompetensförsörjning – kan diskuteras utifrån hur näringslivsfunktionen samverkar inom den kommunala organisationen. Rangordningen av de tre olika områdena, med avseende hur respondenterna beskriver intensiteten för hur man arbetar med dessa, speglar på ett intressant sätt SKL:s enkäts resultat (2018) vad gäller inomkommunal samverkan för näringslivsfunktionen. Enligt SKL:s resultat som illustreras i figur 2 är den inomkommunala samverkan mest frekvent med förvaltningar som hanterar mark och exploatering, plan och byggfrågor samt kommunikation. De två först nämnda förvaltningarna relaterar till fysisk planering. Samverkan med enheten för kommunikation berör sannolikt olika utåtriktade verksamheter där platsmarknadsföring har en framskjuten position. Interaktion med arbetsmarknad och utbildning anges av de flesta respondenterna till SKL:s enkät ske i viss utsträckning. Det senare berör området kompetensförsörjning. På så sätt speglar strukturen för samverkan mellan näringslivsfunktionen och andra kommunala funktioner enligt SKL:s enkät (2018) i stort rangordningen för de tre arbetsområdena – näringslivsarbete, planering och kompetensförsörjning – som vi har redovisat för ovan. Att denna samverkansstruktur i mindre grad kan härledas till området näringslivsarbete kan tolkas som att detta betraktas som näringslivsfunktionens kärnområde och för vilket den närmaste egna organisationen har egna resurser för.

Figur 2. Näringslivsfunktionens samverkan med andra kommunala funktioner.
Källa: SKL 2018.

Vidare är det intressant att notera att SKL:s enkät (2018) visar att näringslivsfunktionens samverkan med miljö- och hälsa är jämförelsevis låg. Detta kan möjligtvis tolkas som en reflektion av fritextsvaren till vår enkät som noterar friktionen som uppstår mellan näringslivsfunktionens arbete som syftar till att skapa utveckling och tillväxt i relation till kommunens myndighetsutövning. En viktig uppgift för kommunal förvaltning inom området miljö- och hälsa är att hantera uppgifter som i hög utsträckning har att göra med myndighetsutövning.

Fritextsvaren i box 4 ger exempel på hur man ser på frågan om inomkommunal samverkan och hur man bedömer att näringslivsfunktionens uppgifter värderas och prioriteras i den kommunala organisationen. Detta har också göra med hur man betraktar vad det lokala utvecklingsarbetet omfattar.

Inre samverkan:

- [Det är] svårt när vissa avdelningar t ex de som jobbar med myndighetsutövning inte är så kommunikativa.
- Avdelningen/enhetens mandat är en viktig fråga, dvs hur mycket vi kan styra det kommunala arbetet samt hur mycket de olika förvaltningarna själva arbetar med frågan. Oftast är det en eller få personer som skall driva på hela arbetet, vilket inte går.
- Man kan också säga att vi har olika "status" i den egna organisationen också. Hur engagerad politiken och ledande tjänsteman är [påverkar utvecklingsarbetet].
- Att vi har en helhetssyn horisontellt och aldrig jobbar i stuprör.

Vad som omfattas:

- Jag tror det är viktigt att ta in att aspekten att näringslivsfrågor har blivit väldigt breda: t ex har vi inte förskoleplatser så det räcker flyttar inte de yngre entreprenörerna hit. Fungerar inte föreningslivet funkar inte vardagen för de företagare som har barn i åldern då de tränar och är med i exempelvis musikverksamhet. Näringslivsfrågorna är bredare än någon gång förut!
- Arbete med nyanlända. Hur tar ni tillvara på framtidens idéer? Ungdomar och deras framtida behov.
- Landsbygdsutveckling.

Box 4. Urval av fritextsvar som handlar om samverkan och organisering inom den kommunala organisationen samt vad som omfattas av det lokala utvecklingsarbetet. Mindre språkliga justeringar är gjorda för att underlätta läsbarheten. Källa: Egen enkätundersökning.

Tillväxtarbetets resurser

Som är beskrivet i bakgrunden ovan är interaktiv samverkan och governance centralt för hur kommunernas tillväxtarbete sker. Governance omfattar interaktion mellan olika politiska nivåer och olika samhällssektorer och förutsätter att olika organisationer har en motivation att samverka. Följande fritextsvar reflekterar denna aspekt.

Det är helt avgörande för arbetet om man kan skapa en stämning i arbetet där man har roligt tillsammans och förstår varandras roller och situationer (Fritextsvar från egen enkätundersökningen).

Med det som bakgrund har enkäten ställt olika frågor för att skapa en förståelse för hur lokalt utvecklingsarbete sker genom samverkan. Detta relaterar till kontaktskapande verksamhet med det lokala näringslivet (som redovisats ovan som en del av kommunernas näringslivsarbete) och om hur man uppfattar att den egna kommunens tillväxtarbete berikades och förstärktes genom externa relationer till EU och staten såväl som till regionen och andra kommuner.

Tabell 3 sorterar svaren på enkätfrågorna om hur externa relationer bidrar med resurser till det lokala utvecklingsarbetet i två grupper; en grupp med frågor om samverkan med andra kommuner, regionen och EU och en grupp med frågor om samverkan med olika statliga och nationella organisationer. Eftersom den första gruppen av frågor har högst medelvärden har den placerats på de första raderna i tabell 3. Inom denna grupp är medelvärdet högst för hur man uppfattar att resurser skapas genom relationer med andra kommuner följt av regionen och EU. Regionens syftar på organisationer som arbetar med regional utveckling på den regionala nivån. Det inbegriper olika formella organisationer som landsting, regionförbund och regionkommuner. Medelvärdet för respondenternas bedömningar av hur relationer och samverkan med andra

kommuner och regionen bidrar med resurser är närmast svarsalternativet ”i stor utsträckning”. Medelvärde för respondenternas bedömning av hur relationer med EU bidrar med resurser är närmast ”i viss mån”.

Tabell 3. Svar på enkätfrågorna 16-19 om hur man uppfattar att resurser genereras genom externa relationer, sorterade i två områden. Medelvärde är beräknat på numeriska värden för svarsalternativen: inte alls=1; nästan inte alls=2, i viss mån=3, i stor utsträckning=4, i mycket stor utsträckning=5. Källa: Egen enkätundersökning.

Fråga	Medelvärde	I stor eller i mycket stor utsträckning; % (antal)
Kommuner, regioner och EU		
19. Samverkan med andra kommuner	3,89	69 (125)
17. Samverkan med regionen	3,62	58 (104)
18. Samverkan genom EU	3,48	49 (89)
16. Statliga och nationella organisationer		
Länsstyrelsen	3,27	39 (70)
Tillväxtverket	3,26	38 (69)
Business Sweden	2,9	21 (38)
Vinnova	2,7	20 (37)
Trafikverket	2,57	22 (40)
Energimyndigheten	2,44	10 (18)
Boverket	2,06	8 (15)

Med ett undantag är de statliga och nationella organisationerna i tabell 3 statliga myndigheter. Undantagen är Business Sweden som är en organisation som samögs av staten och näringslivet. De statliga och nationella organisationerna är sorterade i tabell 3 utifrån medelvärdet för respondenternas svar på hur man uppfattar att dessa bidrar med resurser för det lokala tillväxtarbetet. Samtidigt som medelvärdet för respondenternas värderingar av betydelsen av enskilda nationella organisationer är jämförelsevis låga är dessa organisationer många aktörer och som tillsammans kan bedömas ha en stor betydelse.

I fritextsvaren nämns ytterligare organisationer som bidrar med resurser till nytta för det lokala tillväxtarbetet. Dessa organisationer verkar på olika geografiska skalnivåer och tillhör olika samhällssektorer; t.ex. ALMI, Leader, EU-sekretariatet, samt olika regionala ”business-organisationer”. I boxen med fritextsvar om kommunernas yttre samverkan för sitt lokala tillväxtarbete framkommer att detta också är en utmanande uppgift. Respondenterna formulerar svårigheter med att få förståelse för sitt eget perspektiv i yttre samverkan.

Om samverkan med andra kommuner

- Samverkan mellan kommuner är mycket viktigt för vårt utvecklingsarbete.

Om samverkan med regionen

- Uppfattar inte att näringslivsfrågor ligger särskilt högt på de regionala organens agenda.
- Som en mindre kommun i regionen har vi inte mycket kontakt vad gäller näringslivsfrågor.
- Det finns även regionala näringslivsstrategier som kommunerna har att förhålla sig till.

Om samverkan med EU och statliga organisationer

- Länsstyrelsen och Trafikverket är våra två största utmaningar... Det saknas förståelse för frågorna och vi har inte ett bra samarbete.
- Eftersom vi bedriver verksamheten i mångt och mycket i projektform så bidrar EU:s fonder upptill 50 procent av finansieringen.
- Projekthysterin [som sannolikt främst syftar på EU-projekt och statliga projekt] är ett problem och ses många gånger av företagarna som ett sätt att sysselsätta byråkrater istället för att stödja behov. Utlysningar matchar många gånger inte behovet.

Box 5. Urval av fritextsvar som handlar om kommunernas yttre samverkan för att generera resurser till det lokala utvecklingsarbetet. Mindre språkliga justeringar är gjorda för att underlätta läsbarheten. Källa: Egen enkätundersökning.

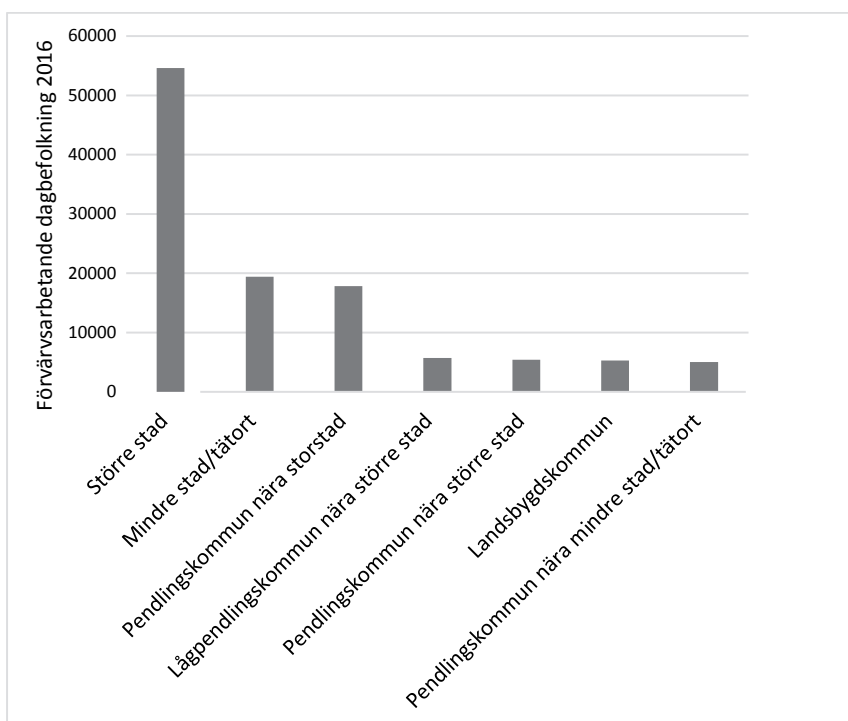
Tillväxtarbete per kommunkategori

Utgångspunkten för den här rapporten är geografisk. Det innebär att vi antar att det finns viktiga skillnader mellan olika geografier och därmed olika kommuner för hur det lokala utvecklingsarbetet sker. Eftersom kommunernas organisatoriska resurser varierar är det naturligtvis så att även deras resurser för lokalt utvecklingsarbete varierar. Detta beskrivs av en respondent i ett fritextsvar:

Kommunen storlek har stor betydelse eftersom förutsättningarna är så olika, både på vad man kan göra och hur mycket man kan påverka (Fritextsvar från egen enkätundersökning).

Vidare sker utvecklingsarbete i yttre interaktion där det lokala näringslivet är den primära samverkansparten. Därmed får den lokala näringslivsstrukturen och det som kan beskrivas som det lokala samverkansklimatet en stor påverkan på hur kommunernas utvecklingsarbete sker. För att belysa hur utvecklingsarbetet varierar mellan olika geografier kommer vi i det här delavsnittet analysera enkätresultatet med avseende på olika kategorier av kommuner. De kommunkategorier vi använder oss av är SKLs kommungruppsindelning från 2017 (SKL 2016)

Tabell 4 och figurerna 3 och 4 sammanfattar utvecklingen per kommunkategori med avseende på de kommuner som besvarat enkäten. Eftersom det endast ingår tre kommuner i kategorin storstäder kan vi inte redovisa genomsnittet för förvärvsarbetande dagbefolkning 2016 för de två responderande kommunerna. Detta skulle röja vilka av de tre kommunerna som besvarat enkäten. De tre kommuner som ingår i denna kategori (varav två svarat) har i genomsnitt 182 000 förvärvsarbetande dagbefolkning och som är betydligt mer än tre gånger så mycket som genomsnittet för de större städerna som besvarat enkäten. Förvärvsarbetande dagbefolkning per kommun omfattar de personer som har sin sysselsättning lokalt; detta omfattar inpendlare och de som både bor och arbetar i kommunen. Fortsättningsvis syftar lokal sysselsättning på förvärvsarbetande dagbefolkning om inte annat anges. De kommuner som ingår i kategorin större städer har i sin tur mer än dubbelt så många förvärvsarbetande jämfört med de responderande kommunerna i de storleksmässigt följande kategorierna. Dessa kategorier är mindre stad och pendlingskommun nära storstad. De återstående fyra kommunkategorierna – med avseende på de responderande kommunerna – har små arbetsmarknader med omkring 5 000 till 6 000 förvärvsarbetande.

Figur 3. Förvärvsarbetande dagbefolkning 2016 för de kommuner som besvarat enkäten, i genomsnitt per kommunkategori enligt SKLs indelning (SKL 2016).
Källa: SCB.

Tabell 4 anger relationen mellan förvärvsarbetande dag- och nattbefolkning och som är ett sätt att mäta nettopendlingen. Om förvärvsarbetande dagbefolkning är större än den förvärvsarbetande nattbefolkningen sker det en nettoinpendling. Kolumnen längst till höger i tabell 4 anger hur många av de responderande kommunerna som har minskat sin förvärvsarbetande befolkning under perioden 2010 till 2016. Med några enstaka undantag finns samtliga dessa kommuner i kommunkategorierna med små arbetsmarknader.

Tabell 4. Uppgifter om kommuner som besvarat enkäten, per kommunkategori. Förvärvsarbetande dagbefolkning omfattar personer med sysselsättning i kommunen. Förvärvsarbetande nattbefolkning omfattar boende i kommunen som har sysselsättning. Källa: SCB.

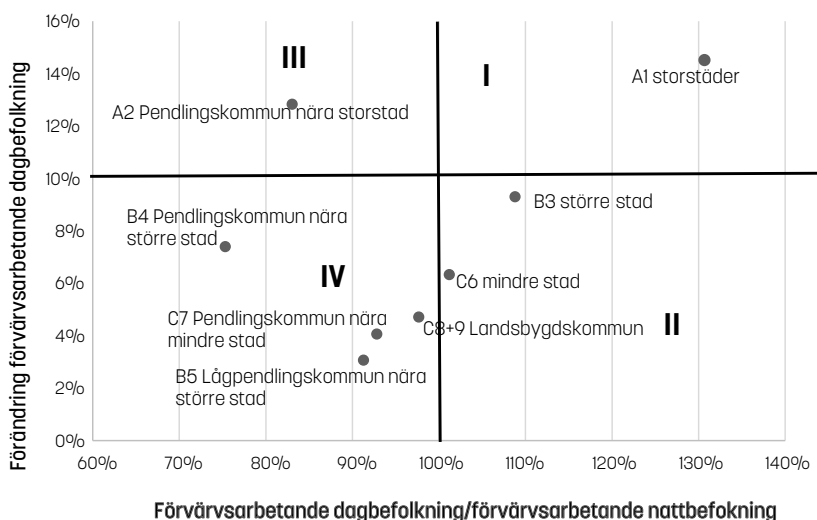
Kommunkategori	Förvärvs- arbetande dag- befolkning/ förvärvsar- betande natt- befolkning 2016	Förändring förvärvs- arbetande dagbefolk- ning 2010- 2016, %	Förvärvs- arbetande dagbefolk- ning 2016 (medel)	Antal kommu- ner (%) med minskande förvärvs- arbetande dagbefolkning 2010-2016
Storstäder (A1)	131	15	-	0 (0)
Större stad (B3)	109	9	54 611	1 (8)
Mindre stad/ tätort (C6)	101	6	19 405	1 (6)
Pendl. kom. nära storstad (A2)	83	13	17 837	1 (4)
Pendl. kom nära större stad (B4)	75	7	5 402	4 (11)
Landsbygdskommun (C8+C9)	98	5	5 271	4 (11)
Pendl. kom nära mindre stad/ tätort (C7)	93	4	5 042	9 (30)
Lågpendl. kom. nära större stad (B5)	91	3	5 721	4 (20)

Diagrammet i figur 4 placerar kommunkategorierna (baserat på statistiska uppgifter för de kommuner som besvarat enkäten) i ett koordinatsystem utifrån storleksrelationerna mellan förvärvsarbetande dag- och nattbefolkning samt sysselsättningsförändringen vad gäller förvärvsarbetande dagbefolkning 2010 till 2016. Diagrammet är indelat i ett fyrfältsschema, där den horisontella avgränsningen följer den genomsnittliga tillväxten av sysselsättningen i riket 2010 till 2016 som var 10 procent. Av samtliga responderande 181 kommuner ökade 156 stycken (86 procent) sin lokala sysselsättning (dvs. den förvärvsarbetande dagbefolkningen). Storstäderna samt pendlingskommunerna nära storstad är de kategorier som överstiger riksgenomsnittet vad gäller tillväxten av antalet förvärvsarbetande 2010 till 2016. Tillväxten av förvärvsarbetande i kategorin större stad är nära rikets genomsnitt för sysselsättningstillväxt.

Den vertikala avgränsningen i diagrammet i figur 4 är för 100 procent vad gäller relationen mellan förvärvsarbetande dag- och nattbefolkning

år 2016. Kommunkategorierna som är placerade till höger om denna avgränsning har en större förvärvsarbetande dag- än nattbefolkning och är därmed vad som kan benämnas nettoinpendlingskommuner. Det motsatta gäller för kommunkategorier placerade till vänster om den svarta linjen för 100 procent och som därmed har en nettoutpendling. Kommunkategorierna med nettoinpendling är storstäder, större stad och mindre stad. Landsbygdskommuner har en placering nära linjen för 100 procent. Dessa fyra grupper benämns i den fortsatta diskussionen som kommunkategorier med stort beroende av sin egen lokala arbetsmarknad.

De olika fälten i fyrfältschemat är numrerade med I, II, III och IV. Det är endast enstaka kommuner i fälten I-III i diagrammet som har minskat sin förvärvsarbetande dagbefolkning under perioden 2010-2016. Kommunerna i dessa kategorier har generellt sett en positiv sysselsättningstillväxt och/ eller nettoinpendling. I kontrast till detta är minskande förvärvsarbetande dagbefolkning per kommun 2010 till 2016 mer förekommande för kommunerna i kategorierna placerade i fältet IV. Sådan minskning är mest frekvent förekommande för kommuner som ligger nära mindre städer eller nära större städer. Utifrån det här kan man tolka att situationen av regional utveckling i Sverige för perioden 2010 till 2016 är att även om större städer och mindre städer generellt sett växer och har en nettoinpendling är dessa kommuners tillväxtdynamik inte tillräckligt stark för att geografiska spridningseffekter uppstår som skapar tillväxt för ett vidare omland. I det sammanhanget är det också intressant att notera att betydligt färre landsbygdskommuner – jämfört med pendlingskommuner nära mindre stad och lågpendlingskommuner nära större stad – minskade sin lokala sysselsättning (tabell 4).

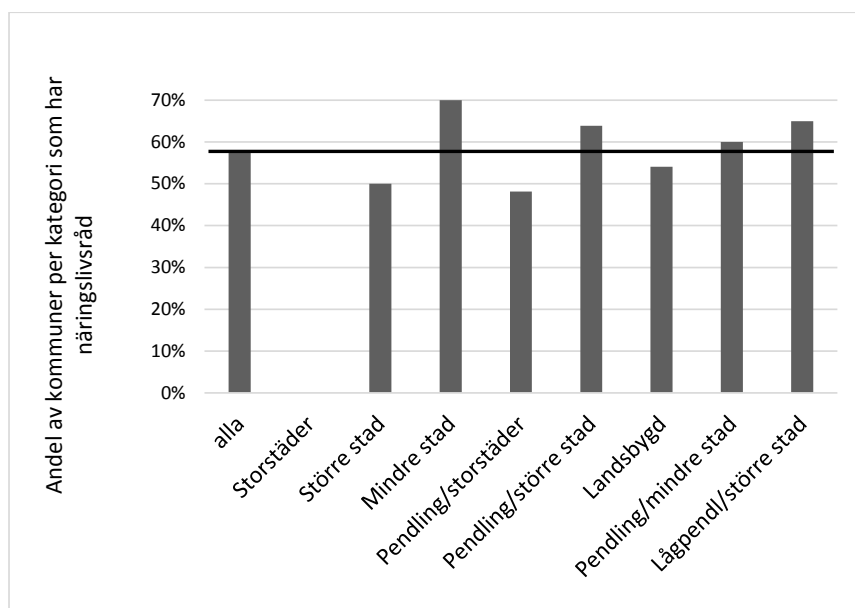

Figur 4. Medelvärde för responderande kommuner per kommunkategori med avseende på sysselsättningsförändring 2010-2016 samt relationen mellan förvärvsarbetande dag- respektive nattbefolkning. Källa: SCB.

Den följande diskussionen om lokalt utvecklingsarbete per kommunkategori utgår från deras placering i figur 4. Kommunkategorierna har sorterats in i två grupper. Den första gruppen omfattar kommunkategorierna i fälten I, II och III. Dessa är kommunkategorier med stark sysselsättningstillväxt, dvs. storstäderna och pendlingskommuner nära storstad, samt inpendlingskommuner med lägre tillväxttakt; dvs. större stad och mindre stad. Den andra gruppen omfattar kategorierna som karakteriseras av nettoutpendling och som i många fall har lägre tillväxttakt; dvs. pendlingskommun nära större stad, landsbygdskommun, pendlingskommun nära mindre stad, samt lågpendlingskommun nära större stad.

Beskrivningen av hur tillväxtarbetet sker med avseende på dess innehåll och dess externa relationer för de olika kommunkategorierna följer strukturen för beskrivningen ovan för alla kommuner sammantaget. Det betyder att diskutera tre områden för utvecklingsarbetets innehåll – näringslivsarbete, planering och kompetensförsörjning – samt två områden för kommunernas externa samverkan för att mobilisera resurser – med andra kommuner, regionen och EU samt med statliga och nationella organisationer.

Tillväxtarbetets innehåll

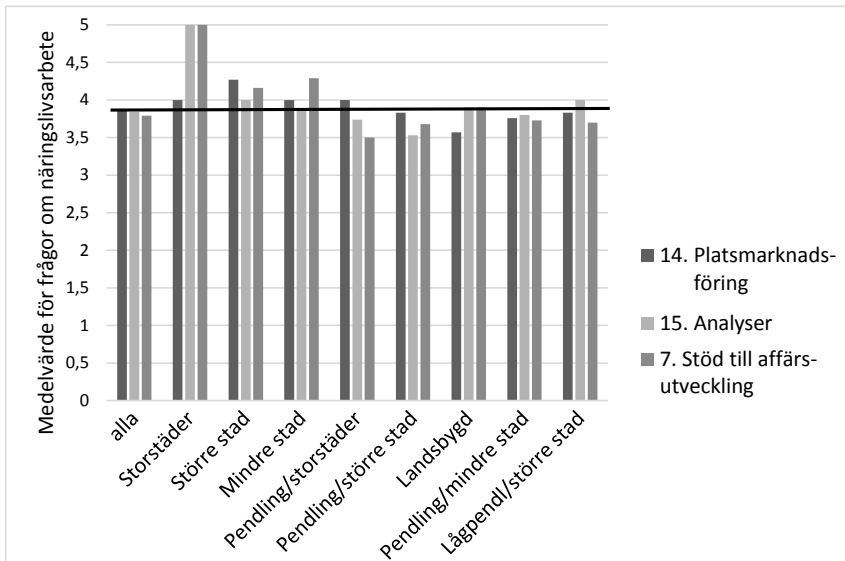

Figur 5. Andel av samtliga kommuner samt för kommuner per kommunkategori som svarade att de har lokala näringslivsråd. Kommunerna är sorterade i figuren utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan. Källa: Egen enkätundersökning.

Området för kommunernas utvecklingsarbete som vi benämner näringslivsarbete omfattar samverkan med det lokala näringslivet och närings-

livsrelaterade organisationer, platsmarknadsföring, analyser av det lokala näringslivsarbetet, samt stöd till affärsutveckling. Inom detta område ingår organisering av lokala näringslivsråd. De variationer mellan kommunkategorierna som framkommer i figur 5 som beskriver hur vanligt det är med lokala näringsråd är inte helt lätt att tolka. Den horisontella linjen markerar nivån på genomsnittet för alla kommuner som besvarade enkäten. Det är intressant att notera att näringslivsråd är mest förekommande för mindre städer. Detta kan ha samband med att det generellt sett råder en större närhet mellan kommun och näringsliv då skalan för det lokala näringslivet och den lokala arbetsmarknaden är mindre.

Diagrammet i figur 6 visar att de två storstadskommunerna är i hög grad aktiva med avseende på analyser och företagsstöd. Även om medelvärdena för de olika frågorna generellt sett inte visar stora skillnader mellan olika kommunkategorier går det att tolka att pendlingskommuner är en aning mindre aktiva jämfört med kategorierna större stad och mindre stad. Tabell 5 visar att respondenterna för kategorierna större stad och mindre stad i högre grad än genomsnittet beskriver ett större engagemang för alla tre områden – platsmarknadsföring, analyser av näringslivsutvecklingen samt stöd till företagsutveckling. Detta gäller för landsbygdskommunerna för två av frågorna. Den svarta horisontella linjen i figur 6 markerar genomsnittet för alla kommuner vad gäller arbete för platsmarknadsföring. Inom detta område är de större städerna i genomsnitt mest aktiva.

Figur 6. Svar per kommunkategori för frågorna inom området näringslivsarbete. Medelvärde är beräknat på numeriska värden för svarsalternativen: inte alls=1; nästan inte alls=2, i viss mån=3, i stor utsträckning=4, i mycket stor utsträckning=5. Kommunerna är sorterade i figuren utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan. Källa: Egen enkätundersökning.

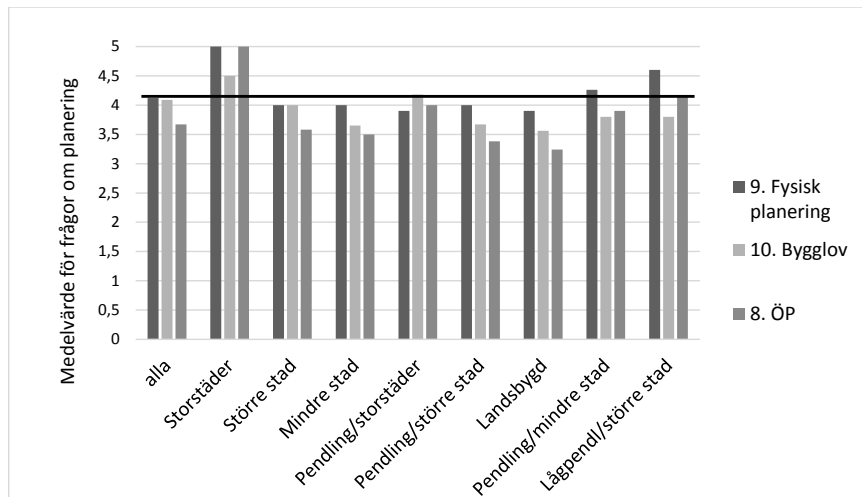
Tabell 5. Svar på enkätens frågor inom området näringslivsarbete. Respondenter totalt samt per kommunkategori som svarade ”i stor utsträckning” (4) eller ”i mycket stor utsträckning” (5). Kommunerna är sorterade i tabellen utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan.

Kommunkategori	14. Involverad i platsmarknadsföring; % (antal)	15. Initiativtagare till analyser; % (antal)	7. Stöd till affärsutveckling; % (antal)
Storstäder (A1)	50 (1)	100 (2)	100 (2)
Större stad (B3)	83 (10)	67 (8)	83 (10)
Mindre stad/ tätort (C6)	71 (12)	71 (12)	76 (13)
Pendl. kom. nära storstad (A2)	67 (18)	62 (17)	52 (14)
Pendl. kom. nära större stad (B4)	67 (24)	50 (18)	53 (19)
Landsbygdskommun (C8+C9)	54 (20)	65 (24)	68 (25)
Pendl. kom. nära mindre stad/tätort (C7)	70 (21)	60 (18)	60 (18)
Lågpendl. kom. nära större stad (B5)	70 (14)	70 (14)	55 (11)
Samtliga kommuner	66 (120)	56 (102)	62 (112)

Området för kommunernas utvecklingsarbete som innebär att vara involverad i planering omfattar frågor om fysisk planering, tillståndsärenden och översiktsplanering. Sett till medelvärdet per kommunkategori för hur man beskriver omfattningen av sin involvering för dessa frågor är de största variationerna för översiktsplanering. Här kan man tänka sig att det finns en slumpfaktor vad gäller i vilken fas av översiktsplanering de olika kommunerna är. Det är ju ett arbete vars intensitet varierar mellan olika år. De storstäder som besvarat enkäten anger att man är involverad planering - sett till alla tre enkätfrågor - i mycket hög utsträckning. Lite lägre värden för detta uppges för landsbygdskommunerna.

Den svarta horisontella linjen i figur 7 markerar genomsnittet för samtliga respondenter vad gäller i vilken omfattning man är involverad i frågor som gäller kommunens fysiska planering. Höga medelvärden för två av kategorierna med mindre kommuner vad gäller engagemang för fysisk planering är intressant att notera. Det gäller för pendlingskommuner nära mindre stad samt lågpendlingskommuner nära större stad. Dessa kategorier är de som hade lägst genomsnittlig tillväxt för sysselsatta 2010 till 2016. Det här resultatet kan vara ett uttryck för att dessa kommuner är små och att det därmed finns mer kontakter inom kommunen över förvaltningsgränserna och även att man har större närhet till det lokala näringslivet och dess olika behov och förfrågningar om olika tillstånd. Detta kan innebära att näringslivsfunktionen i hög grad är involverad även om det möjligtvis inte totalt sett sker så stora aktiviteter inom dessa fält jämfört med större och växande kommuner.

Figur 7. Svar per kommunkategori för frågorna om hur kommunens näringslivsfunktion är involverad inom området planering. Medelvärde är beräknat på numeriska värden för svarsalternativen: inte alls=1; nästan inte alls=2, i viss mån=3, i stor utsträckning=4, i mycket stor utsträckning=5. Kommunerna är sorterade i figuren utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan.

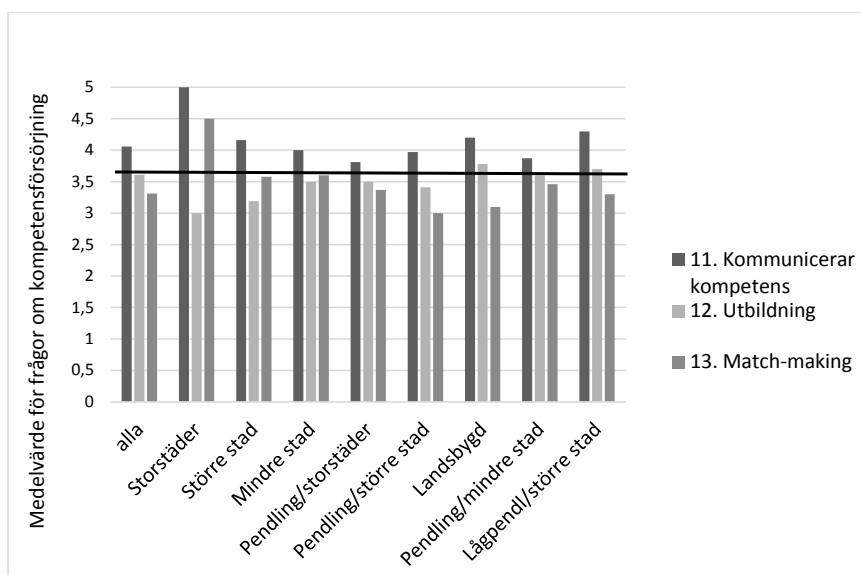
Källa: Egen enkätundersökning.

Tabell 6 visar att jämförelsevis stora andelar av respondenterna för kommunkategorierna med stark sysselsättningsstillväxt och/eller med nettoinpendling uttrycker att de är involverade i frågor om planering i betydande utsträckning. De högsta värdena i tabell 6 för att dessa områden har stor betydelse är för storstäderna, större städer och pendlingskommuner nära storstäderna. Övriga kommunkategoriers lägre engagemang kan tolkas ha samband med lägre tillväxttakt bland dessa kommuner och som illustreras i figur 4 vad gäller arbetsmarknadens utveckling.

Tabell 6. Svar per kommunkategori för frågorna om hur kommunens näringslivsfunktion är involverad inom området planering. Respondenter totalt samt per kommunkategori som svarade ”i stor utsträckning” (4) eller ”i mycket stor utsträckning” (5). Kommunerna är sorterade i tabellen utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan.

Kommunkategori	9. Involverad i fysisk planering; % (antal)	10. Involverad i bygglov; % (antal)	8. Involverad i översiktsplanering; % (antal)
Storstäder (A1)	100 (2)	100 (2)	100 (2)
Större stad (B3)	83 (10)	92 (11)	43 (5)
Mindre stad/ tätort (C6)	70 (12)	65 (11)	59 (10)
Pendl. kom. nära storstad (A2)	81 (22)	78 (21)	67 (18)
Pendl. kom nära större stad (B4)	72 (26)	58 (21)	44 (16)
Landsbygdskommun (C8+C9)	70 (26)	54 (20)	43 (16)
Pendl. kom nära mindre stad/tätort (C7)	87 (26)	60 (18)	73 (22)
Lågpendl. kom. nära större stad (B5)	45 (19)	65 (13)	65 (13)
Samtliga kommuner	79 (143)	65 (117)	56 (102)

Det tredje området för tillväxtarbete enligt diskussionen ovan är kompetensförsörjning. Resultatet från enkäten visar att de två storstäderna medverkar i mycket stor utsträckning för att kommunicera dessa frågor. Detta gäller också för flera av de övriga kommunkategorierna. Den horisontella svarta linjen i figur 7 markerar genomsnittet för i vilken utsträckning näringslivsfunktionen är involverad för samverkan om utbildning. För detta område har tre av kategorierna med mindre kommuner det genomsnittligt högsta engagemanget. Det stora engagemanget för utbildning verifieras i tabell 7. Detta kan delvis ha sin förklaring i att dessa kommuner är mindre organisationer som förenklar intern kommunikation och kanske även att frågor om lokala grundskolor och gymnasieskolor kan vara stora utmaningar i mindre orter. Vad gäller match-making innebär detta generellt sett mindre aktiviteter för näringslivsfunktionerna och det är främst de växande kommunerna och inpendlingskommunerna som arbetar med detta. Tabell 7 visar att det är de större städerna som i störst utsträckning uttrycker ett stort engagemang för alla frågorna som berör näringslivsfunktionens insatser och involvering för kompetensförsörjning.

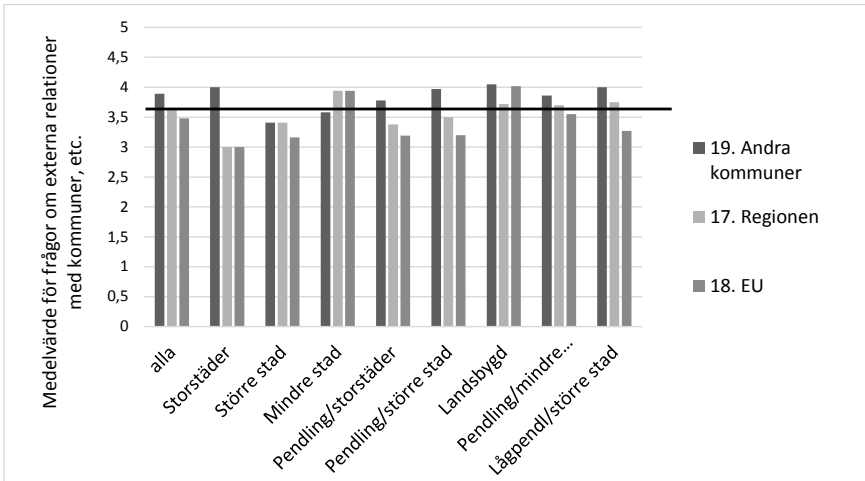
Figur 8. Svar per kommunkategori för frågorna om hur näringslivsfunktionen är involverad inom området kompetensförsörjning. Medelvärde är beräknat på numeriska värden för svarsalternativen: inte alls=1; nästan inte alls=2, i viss mån=3, i stor utsträckning=4, i mycket stor utsträckning=5. Kommunerna är sorterade i figuren utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan. Källa: Egen enkätundersökning.

Tabell 7. Svar per kommunkategori för frågorna om hur näringslivsfunktionen är involverad inom området kompetensförsörjning. Respondenter totalt samt per kommunkategori som svarade ”i stor utsträckning” (4) eller ”i mycket stor utsträckning” (5). Kommunerna är sorterade i tabellen utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan.

Kommunkategori	11. Kommunikerar kompetens; % (antal)	12. Involverad i utbildning; % (antal)	13. Involverad i match-making; % (antal)
Storstäder (A1)	100 (2)	0 (0)	100 (2)
Större stad (B3)	83 (10)	67 (8)	50 (6)
Mindre stad/ tätort (C6)	65 (11)	41 (7)	56 (9)
Pendl. kom. nära storstad (A2)	67 (18)	48 (13)	33 (9)
Pendl. kom nära större stad (B4)	67 (24)	39 (14)	19 (7)
Landsbygdskommun (C8+C9)	89 (33)	65 (24)	35 (13)
Pendl. kom nära mindre stad/tätort (C7)	63 (19)	53 (16)	40 (12)
Lågpendl. kom. nära större stad (B5)	85 (17)	55 (11)	30 (6)
Samtliga kommuner	74 (134)	51 (93)	35 (64)

Tillväxtarbetets resurser genom externa relationer

Vad gäller externa relationer som uppfattas skapa resurser för det lokala utvecklingsarbetet är det generellt sett mindre kommuner med långsam sysselsättningstillväxt som tilldelar mellankommunal samverkan en stor betydelse. Kategorin större stad tilldelar samverkan med andra kommuner och med regionen – i jämförelse med andra kommunkategorierna – en mindre betydelse. I figur 9 är medelvärdet för alla kommuner med avseende på hur man värderar att relationer med regionen genererar resurser markerat med en horisontell svart linje. Regionens värderas högst av kategorin mindre stad följt av tre av de fyra kategorierna med mindre kommuner. Variationerna för hur man värderar relationerna med regionen är intressant att notera med avseende på hur den statliga nivån förväntar sig en samordning mellan kommuner och regioner för tillväxtarbete (Regeringen 2015). Här är också viktigt att notera att vid tiden för enkätstudiens genomförande organiserades det regionala utvecklingsansvaret olika i olika delar av Sverige. Ansvariga organ kan vara länsstyrelse, region eller regionförbund.

Figur 9. Svar per kommunkategori för frågorna inom området externa relationer med andra kommuner, regionen och EU. Medelvärde är beräknat på numeriska värden för svarsalternativen: inte alls=1; nästan inte alls=2, i viss mån=3, i stor utsträckning=4, i mycket stor utsträckning=5. Kommunerna är sorterade i figuren utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan. Källa: Egen enkätundersökning.

Värderingen av samverkan med EU följer till stora delar samman mönster som värderingen av regionen. Ett undantag är lågpendlingskommuner nära större stad som inte värderade relationer med EU särskilt högt. Landsbygdskommunerna uppfattning om att EU har stor betydelse speglar den regionalpolitik som EU representerar och där perifera och glest befolkade regioner står i fokus. Fritextsvaren för denna fråga beskriver att man uppfattar samverkan med EU som administrativt tungt, byråkrati och krångligt.

Sammantaget uppfattar de två storstäderna och kategorin större stad, samt pendlingskommuner de relationer som anges i figur 9 som mindre avgörande. För de först nämnda kategorierna med stort beroende av sina egna lokala arbetsmarknader kan det tolkas som att dessa kommuner uppfattar att man i hög grad mobiliserar viktiga resurser via sina egna organisationer. För pendlingskommunerna kan detta spegla en generellt sett lägre aktivitetsgrad vad gäller lokalt utvecklingsarbete.

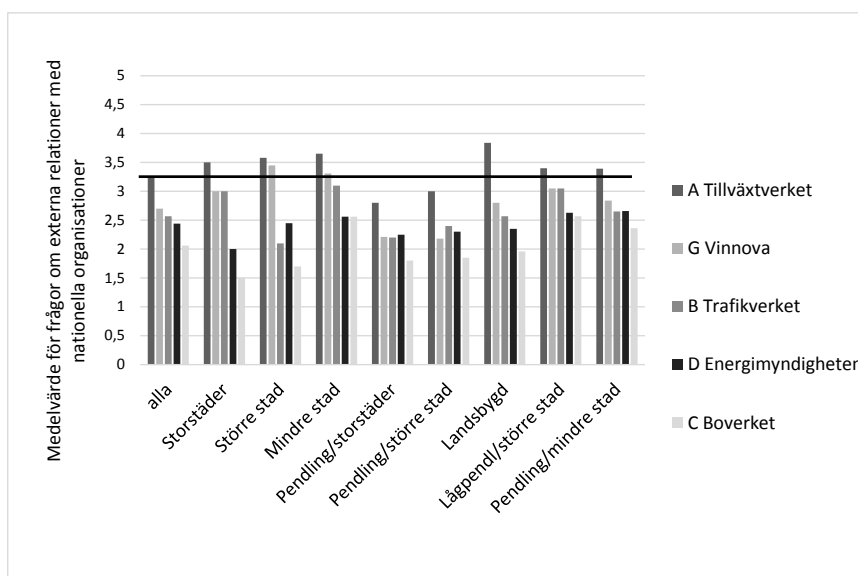
Tabell 8. Svar på enkätens frågor om hur samverkan med andra kommuner, regionen och EU genererar resurser till det lokala utvecklingsarbetet. Andel respondenter totalt samt per kommunkategori som svarade ”i stor utsträckning” (4) eller ”i mycket stor utsträckning” (5). Kommunerna är sorterade i tabellen utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan. Källa: Egen enkätundersökning.

Kommunkategori	19. Samverkan med andra kommuner; % (antal)	17. Samverkan med regionen; % (antal)	18. Samverkan genom EU; % (antal)
Storstäder (A1)	50 (1)	50 (1)	50 (1)
Större stad (B3)	42 (5)	42 (5)	33 (4)
Mindre stad/ tätort (C6)	47 (8)	76 (13)	65 (11)
Pendl. kom. nära storstad (A2)	67 (18)	48 (13)	33 (9)
Pendl. kom nära större stad (B4)	81 (29)	56 (20)	28 (10)
Landsbygdskommun (C8+C9)	81 (30)	62 (23)	76 (28)
Pendl. kom nära mindre stad/ tätort (C7)	63 (19)	57 (17)	53 (16)
Lågpendl. kom. nära större stad (B5)	75 (15)	60 (12)	25 (5)
Samtliga kommuner	69 (125)	57 (104)	46 (84)

Frågan om resurser via statliga och nationella organisationer för det lokala tillväxtarbetet var nedbruten i många olika delar med avseende på olika organisationer. Svaret på frågan om länsstyrelsen behöver tolkas med försiktighet eftersom den myndigheten är en viktig mediator för stöd från EU. Denna tolkning stöds också av att länsstyrelsen betraktas som viktig framförallt i de mindre och mer perifera kommunerna som även värderade att relationer med EU genererar resurser för det lokala tillväxtarbetet.

Som man kan förvänta är Tillväxtverket en viktig statlig organisation inom det här området. Figur 10 visar hur kommunerna värderar att relationer med fem statliga organisationer bidrar med resurser till det lokala tillväxtarbetet. Dessa är Tillväxtverket, Vinnova, Trafikverket, Energimyndigheten och Boverket. Här kan man se en skillnad mellan å ena sidan pendlingskommuner samt lågpendlingskommun nära större stad med låga medelvärden och å andra sidan resten av kategorierna som alla har högre medelvärden är genomsnittet för alla kommuner. Sett till de olika kommunkategorierna är det de mindre

städerna som generellt sett uppfattar relationer med statliga organisationer som viktiga för att generera resurser. Tabell 9 visar att en jämförelsevis stor andel av respondenterna för mindre städer samt för lågpendlingskommuner nära större stad anger att relationer med statliga organisationer bidrar i stor eller mycket stor utsträckning med resurser till det lokala tillväxtarbetet. Pendlingskommuner vid storstäder och pendlingskommuner vid större stad avviker en aning från andra kategorier med lägre medelvärden generellt sett.

Figur 10. Svar per kommunkategori för frågorna om i vilken grad relationer med fem olika nationella och statliga organisationer genererar resurser till det lokala utvecklingsarbetet. Medelvärde är beräknat på numeriska värden för svarsalternativen: inte alls=1; nästan inte alls=2, i viss mån=3, i stor utsträckning=4, i mycket stor utsträckning=5. Kommunerna är sorterade i figuren utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan. Källa: Egen enkätundersökning.

Tabell 9. Svar på enkätens frågor om samverkan med nationella och statliga organisationer. Andel respondenter totalt samt per kommunkategori som svarade ”i stor utsträckning” (4) eller ”i mycket stor utsträckning” (5). Kommunerna är sorterade i tabellen utifrån placering i olika fält i figur 4 ovan. Källa: Egen enkätundersökning.

Kommunkategori	16. Statliga och nationella organisationer						
	Tillväxt- verket; % (antal)	Trafik- verket; % (antal)	Bover- ket; % (antal)	Energi- myndig- heten; % (antal)	Länss- ty-rel- sen; % (antal)	Busi- ness Swe- den; % (antal)	Vin- nova; % (an- tal)
Storstäder (A1)	50 (1)	50 (1)	0 (0)	0 (0)	50 (1)	0 (0)	50 (1)
Större stad (B3)	58 (7)	8 (1)	0 (0)	25 (3)	25 (3)	25 (3)	50 (6)
Mindre stad/ tätort (C6)	65 (11)	41 (7)	18 (3)	18 (3)	41 (7)	41 (7)	41 (7)
Pendl. nära storstad (A2)	7 (2)	15 (4)	0 (0)	7 (2)	7 (2)	11 (3)	7 (2)
Pendl. nära större stad (B4)	28 (10)	14 (5)	3 (1)	0 (0)	33 (12)	6 (2)	3 (1)
Landsbygdskom. (C8+C9)	51% (19)	22 (8)	8 (3)	8 (3)	62 (23)	30 (11)	24 (9)
Pendl. nära mindre stad (C7)	33 (10)	23 (7)	10 (3)	17 (5)	37 (11)	20 (6)	17 (5)
Lågpendl. nära större stad (B5)	45 (9)	35 (7)	25 (5)	10 (2)	55 (11)	30 (6)	30 (6)
Samtliga kommuner	38 (69)	22 (40)	8 (15)	10 (18)	39 (70)	21 (38)	21 (37)

5. Avslutande diskussion

Regional ojämn utveckling för ekonomisk omvandling och för sysselsättningsförändringar är en ihållande trend. Detta är en utveckling som utmanar hållbar lokal utveckling och något som motiverar att det är angeläget att fördjupa förståelsen för hur strategisk planering för utveckling och tillväxt sker. Kommunernas insatser för lokal utveckling och tillväxt har utvecklats i takt med att insatser för regional utveckling har decentraliserats från den statliga nivån. I diskussionen har vi betraktat kommunernas tillväxtarbete som ett fält som har utvecklats från omkring 1980-talet. Sedan dess har området breddats från att främst handla om kontaktverksamhet med det lokala näringslivet till att integrera flera olika policyfält; däribland planering och kompetensförsörjning. Detta har inneburit att samverkan inom den egna kommunala organisationen utgör en viktig förutsättning för hur ändamålsenligt lokalt utvecklingsarbete sker. Genom rapporten har vi kunnat sammanställa en bild av områdets breddning och hur man uppfattar att resurser för arbetet genereras genom externa relationer med andra politiska nivåer och mellan sektorer.

För vår sammanfattande diskussion har vi valt att lyfta fram tre aspekter av det resultat som beskrivits genom rapporten. Dessa handlar om (i) att kontaktskapande arbete kvarstår som ett centralt moment för kommunernas näringslivsfunktioner; (ii) att det breddade fältet för det lokala tillväxtarbetet ställer krav på samverkan inom de kommunala organisationerna; samt (iii) att tillväxtarbete ser olika ut i olika geografier. I det följande fördjupas dessa slutsatser och vi återför studiens resultat till bakgrundsbeskrivningen ovan.

Vår första slutsats lyfter fram att de traditionella kontaktskapande uppgifterna kvarstår som centrala moment för kommunernas utvecklingsarbete. Detta illustreras genom svaren på olika frågor i enkäten. Till att börja med ger svaren om vilka lokala och regionala nätverk näringslivsfunktionen har kontakter med en bild av att kontaktskapande verksamhet genomsyrar alla kommuners tillväxtarbete. Mer än 90 procent av respondenterna svarande att de hade kontakt med lokala näringslivsnätverk, regionala näringslivsnätverk, Almi, Företagarna samt Svenskt näringsliv. Vidare är de kommunkategorier med störst beroende av sin egen arbetsmarknad – undantaget storstadskommunerna – i hög grad aktiva inom området ”stöd till företagets affärsutveckling”. Till den här bilden är det också intressant att notera resultatet från SKLs enkät (2018) som visar att en stor del av näringslivsanvariga tjänstepersoner har en bakgrund med tidigare anställning i näringslivet och som kan tolkas spegla att näringslivsfunktionen har en gränsöverskridande funktion för att etablera sektorsövergripande kontakter mellan kommunen och näringslivet.

Slutsats nummer två handlar om hur fältet för vad som betraktas utgöra det lokala utvecklingsarbetet har breddats. Detta kan tolkas ha samband

med det regimskifte som beskrivs i inledningen genom vilket tillväxtfrågor har integrerats som en aspekt för olika policyfält. Ett illustrativt exempel på detta är hur målen för tillväxt har påverkat modeller för hållbar utveckling och skapat ideal om grön tillväxt (Lawhon och Patel 2013). Att implementera övergripande modeller som centrerar ideal om tillväxt innebär att lokalt tillväxtarbete integreras med frågor för planering och kompetensutveckling samt att organisering för utvecklingsarbete innebär policyintegrering. Sett till den kommunala organisationen förutsätter policyintegrering interaktion över traditionella gränser för olika kommunala förvaltningar. Relationer mellan kommunernas ansvar för myndighetsutövning och dess roll som utvecklingsaktör är ett viktigt förhållande med påverkan på hur policyintegrering för lokalt utvecklingsarbete sker.

Vad gäller enkätens resultat som ger grund till att formulera denna slutsats om tillväxtarbetets breddning är det viktigt att påminna om undersökningens begränsningar utifrån att respondenterna representerar näringslivsfunktionen. Policyintegrering kan ju ske i olika riktningar vad gäller att tillväxtfrågor kan integreras med olika förvaltningar som initiativtagare. Exempel på att utbildningsförvaltningen blir initiativtagare för tillväxtarbete genom sin samverkan med näringslivet och arbetsgivare diskuterades ovan. Det som går att utläsa av det material vi haft tillhanda är att policyintegreringen är mer utvecklad i relation till den fysiska planeringen jämfört med exempelvis kompetensförsörjningsfrågorna. Frågor om hållbar utveckling med inriktning mot klimatfrågor är nästan inte alls synligt genom det empiriska materialet.

Slutsats nummer tre har sin upprinnelse i perspektivet att tillväxtarbete sker olika i olika geografier. Detta har vi försökt att beskriva och diskutera genom att dela in kommunerna i olika kategorier som SKL har definierat (SKL 2016). Kategorin storstäder består av två responderande kommuner och dessa har vi i stora delar lämnat utanför diskussionen om hur variationerna ser ut. Vi menar att vårt empiriska material för dessa kommuner har begränsad tillförlitlighet då en enskild respondent som representant för dessa stora organisationer inte kan förväntas ge en detaljerad bild. Resultatet vad gäller variationer mellan övriga kommunkategorier indikerar att kommuner som är i hög grad beroende av sina egna lokala arbetsmarknader (dvs. större städer, mindre städer och landsbygdskommuner) är mer aktiva inom det lokala tillväxtarbetet samtidigt som profilen för det här arbetet skiljer sig åt mellan dessa tre kategorier.

De större städerna är aktiva i en större mängd av frågor. De uppfattar inte att relationerna till andra kommuner, regionen och EU har stor betydelse för att generera resurser för det egna utvecklingsarbetet. Däremot uppfattar de att relationer med Tillväxtverket, Energimyndigheten, Business Sweden och Vinnova bidrar med resurser för det lokala tillväxtarbetet. Dessa nationella organisationer representerar insatser för tillväxt, omställning, innovationer och export och som sammantaget ger en bild av olika insatser för dynamisk

lokal utveckling. Större städer betraktar platsmarknadsföring som en viktig insats.

Den mindre staden är mest aktiv inom området vi har benämnt näringslivsarbete och många av dessa kommuner har lokala näringslivsråd. Vidare värderar den mindre staden resurser via externa relationer som viktiga. Detta gäller framförallt relationer till regionen, EU och statliga organisationer. Landsbygdskommunerna, till slut, har till delar liknande profil för sitt tillväxtarbete som de mindre städerna. Några avvikelser omfattar att man tilldelar kontakt med andra kommuner en stor roll och kontakter med olika statliga organisationer en mindre betydelse. Man arbetar mindre med platsmarknadsföring och mer med utbildningsfrågor.

Studiens design har syftat till att ge en översikt som genererar frågor för fördjupade studier. Fritextsvaren påminner om viktiga komponenter som enkäten inte direkt behandlade. Exempel på detta är den lokala utvecklingen av detaljhandel och service samt samverkan med universitet och högskolor.

Det är centralt att beakta att strukturer och processer som skapar utveckling och tillväxt sträcker sig över politiskt-administrativa gränser för enskilda kommuner och att detta är ett policy- och planeringsfält som omfattar många aktörer på olika politiska nivåer och inom olika samhällssektorer. Omfördelningen av ansvar och förväntningar vad gäller olika politiska nivåer att verka och samverka för utvecklings- och tillväxtfrågor har sedan 1980-talet inneburit en decentralisering från den statliga nivån. Den pågående organiseringen av den regionala politiska nivån i Sverige innebär att frågan om fördelning av ansvaret mellan lokal (kommunal) och regional nivå och samverkan dem emellan är en uppmärksammas fråga då studien för den här rapporten genomfördes. Enkätens resultat visar att samverkan över gränserna för det politiska flernivåsystemet och med andra kommuner uppfattas av många respondenter att bidra med resurser för lokalt utvecklingsarbete även om det uppskattas i olika grad.

Referenslista

- Allmendinger, P., Haughton, G., Knieling, J. och Othengrafen, F. (2015) Soft spaces, planning and emerging practices of territorial governance. I: Allmendinger, P., Haughton, G., Knieling, J. och Othengrafen, F. (red.) *Soft Spaces in Europe. Re-negotiating governance, boundaries and borders*. Abingdon, UK: Routledge, s. 3–22.
- Amin, A. (2001) Moving On: Institutionalism in Economic Geography. *Environment and Planning A* 33(1): 1237-1241.
- Andersson, F., Ek, R. och Molina, I. (2008) Introduktion: En regional politik i förändring. I: Andersson, F., Ek, R. och Molina, I. (red.) *Regionalpolitikens geografi. Regional tillväxt i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, s. 7-34.
- Boström Elias, J. Elias, K., Eneqvist, E., Fredriksson, J. och Ulmanen, J. (2015) *Näringslivets regionala geografi och omvandling. En kunskapsöversikt om näringsliv i stadsutveckling. Vilken kunskap finns och vad kan vara möjligt att vidareutveckla kunskap kring?* Mistra Urban Futures Report 2015:13.
- Christoferson, I. (2000) Kommunal samhällsplanering. I: Berger, S. (red.) *Det nya samhällets geografi*. Uppsala Publishing House, s. 358-380.
- Cohen, A. och McCarthy, J. (2015) Reviewing rescaling: Strengthening the case for environmental considerations. *Progress in Human Geography* 39(1): 3–25.
- Di Cataldo, M. och Rodríguez-Pose, A. (2017) What drives employment growth and social inclusion in the regions of the European Union? *Regional Studies* 51(12): 1840-1859.
- Henning, R. (1983) Kommunal näringspolitik – ett nytt inslag i den svenska förhandlingsekonomin. *Ekonomisk debatt* (5): 333-340.
- Hermelin, B. (2005) Regional ekonomisk utveckling. I: Forsberg, G. (red.) *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. Uppsala Publishing House, s. 266-283.
- Hermelin, B. och Edwardsson, E. (2014) *Kommun och företag i samarbete för lokal utveckling exemplet Finspång*. CKS-rapport 2014:5, Linköpings universitet.
- Hermelin, B. och Westermark, K. (2015) *Kommun och företag i samarbete för lokal utveckling exemplet Mjölby*. CKS-rapport 2015:3, Linköpings universitet.
- Hermelin, B. (2018) Regionalisering i Sverige – EUs territoriella agenda för tillväxt på svenskt territorium. I: Andersson, I. (red.) *Globala flöden och lokala praktiker – policymobilitet i tid och rum*. Ymer, Svenska sällskapet för Antropologi och Geografi, s. 155-174.
- Hermelin, B. och Wänström, J. (2017) *Att organisera för regional utveckling. Erfarenheter från regionbildning i Östergötland*. CKS-rapport 2017:7.

- Jordan, A. och Lenschow, A. (2010) Policy paper environmental policy integration: A state of the art review. *Environmental Policy and Governance* 20(3): 147-158.
- Lauermann, J. (2018) Municipal statecraft: Revisiting the geographies of the entrepreneurial city. *Progress in Human Geography* 42(2): 205-224.
- Lawhon, M. och Patel, Z. (2013) Scalar politics and local sustainability: Rethinking governance and justice in an era of political and environmental change. *Environment and Planning C: Government and Policy* (31): 1048-1062.
- Lidström, A. (1998) Utbildning och kommunal utvecklingspolitik. *Kommunal ekonomi och politik* 2(2): 21-42.
- Malecki, E. J. (2012) Regional Social Capital: Why it Matters. *Regional Studies* 46 (8): 1023-1039.
- Martin, R. (2001) Geography and public policy: the case of the missing agenda. *Progress in Human Geography* 25(2): 189-210.
- Meijer, E. och Stead, D. (2004) Policy integrations: what does it mean and how can it be achieved? A multi-disciplinary review. *Berlin Conference on the Human Dimensions of Global Environmental Change: Greening of Policies – Interlinkages and Policy Integration*.
- Montin, S. och Hedlund, G. (2009) *Governance på svenska*. Santérus Academic Press Sweden, s. 7-36.
- Persson, B. (2010) *Lokal och regional näringslivspolitik – konkurrens, samarbete, utveckling*. CKS-rapport 2010:5, Linköpings universitet.
- Persson, B. (2018) *Kommuner som forskningspolitiska aktörer – En jämförelse mellan Norrköping och Örebro*. CKS-rapport 2018:10, Linköpings universitet.
- Persson, B. och Hermelin, B. (2018) Mobilising for change in vocational education and training in Sweden – a case study of the ‘Technical College’ scheme. *Journal of Vocational Education & Training* 70(3): 476-496.
- Pierre, J. (1992) *Kommunerna, näringslivet och näringspolitiken*. Stockholm: SNS förlag.
- Regeringen (2015) *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020*.
- Regeringskansliet (19 april 2018) *Regeringen föreslår en ny regional fysisk planering*. Tillgängligt via <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/04/regeringen-foreslar-en-ny-regional-fysisk-planering/>
- SFS 2017:583 (Svensk författningssamling) *Förordning om regionalt tillväxtarbete*. Utfärdad den 15 juni 2017.
- SKL (2008) *Den strategiska mångsysslaren. Redovisning och analys av enkät om näringslivschefens arbete 2008*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.

- SKL (2016). *Kommungruppsindelning 2017*. Omarbetning av Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning. Stockholm.
- SKL (2018) *Enkätstudie till näringslivsansvariga tjänstepersoner i Sveriges kommuner*. Opublicerat.
- SOU (2000:87) *Regionalpolitiska utredningens slutbetänkande*. Näringsdepartementet.
- Stead, D och Meijers, E. (2009) Spatial planning and policy integration: Concepts, facilitators and inhibitors. *Planning Theory and Practice* 10 (3): 317-332.
- Svenskt näringsliv/Företagslots*. Tillgängligt via <https://www.foretagsklimat.se/insatser/foretagslots> [29 november 2018].
- Svensson, P. (2017) *Cross-Sector Strategists Dedicated Bureaucrats in Local Government Administration*. Doctoral Dissertation in Public Administration, School of Public Administration University of Gothenburg.
- Syssner, J. (2012) *Världens bästa plats? Platsmarknadsföring, makt och medborgarskap*. Lund: Nordic Academic Press.
- Tillväxtanalys (2011) *Regional och lokal tillväxtpolitik. Vad kan och bör offentliga aktörer göra?* Working paper/PM 2011:28.
- Tillväxtanalys (2013) *Lokalt näringslivsarbete förutsättningar och begränsningar*. Rapport 2013:10.
- Tomaney, J. (2014) Region and place I: Institutions. *Progress in Human Geography* 38(1): 131-140.
- Vlachos, J. (6 mars 2013) Vet företagarna vad företagarna behöver? *Ekonomistas: Nationalekonomer om samhället, politiken och vetenskapen*. Tillgängligt via <https://ekonomistas.se/2013/03/06/vet-foretagarna-vad-foretagarna-behoover/>
- Westermarck, K. och Hermelin, B. (2016) Östhammar – kommun och företag i samarbete. I: Hermelin, B. och Rusten, G. (red.) *Lokal samverkan, tillväxt och omställning – studier från industriregioner i Sverige och Norge*. CKS-rapport 2016:4, Linköpings universitet, s. 22-54.

Appendix

Bilaga 1. Enkät

Kommunal näringspolitik

2017-11-06 17:37

Hej,

Denna enkät riktar sig till kommuners näringslivschefer/näringslivsutvecklare/näringslivsdirektörer eller motsvarande. Den är utformad av Centrum för kommunstrategiska studier (CKS) vid Linköpings universitet och genomförs inom ett forskningsprojekt finansierat av Vetenskapsrådet.

Syftet med enkäten är att skapa aktuell kunskap om kommunernas näringslivsarbete. Bakgrunden är att Sveriges kommuner sedan omkring 1980-talet i betydande utsträckning breddat och fördjupat sitt lokala näringslivs-, utvecklings-, och tillväxtarbete. Emellertid saknas det nationell översikt över hur utvecklingen ser ut med avseende på hur Sveriges kommuner bedriver lokalt näringslivsarbete.

Vi önskar helst att högsta tjänsteman/chef vid näringslivsenheten/näringslivsbolaget besvarar enkäten. Om inte det är möjligt är vi tacksamma om någon annan anställd vid näringslivsenheten/näringsbolaget svarar. Svaren behandlas anonymt och redovisas genom tabeller, diagram och med en del förklaringar i text.

Resultatet sammanställs i en CKS-rapport som kommer att finnas tillgänglig i fulltext på <https://liu.se/forskning/centrum-for-kommunstrategiska-studier-cks>. CKS bedriver strategisk kommunforskning med målet att utveckla och fördjupa kommunstrategiskt relevant kunskap till stöd för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Ambitionen är att vara en vetenskaplig resurs i kommunernas utvecklingsarbete. Samtliga som besvarat enkäten kommer att få information om rapporten och länk för nedladdning. Vi hoppas att resultatet från enkätstudien kommer bli ett stöd till kommunerna att diskutera sitt näringslivsarbete och det uppdrag som näringslivschefer har.

Vi vill ha Ditt svar senast 17 november.

Har du frågor om innehållet i enkäten får du gärna kontakta någon av projektets forskare vid Centrum för kommunstrategisk forskning (CKS) Linköpings universitet; Brita Hermelin, telefon 011 – 36 34 11, e-mail; brita.hermelin@liu.se eller Kristina Trygg, telefon 013 – 28 57 41, e-mail; kristina.trygg@liu.se

Vi tackar på förhand för din medverkan!

Bakgrundsfrågor

1. Namnet på din kommun.

2. Din titel.

Din kommuns organisering för lokalt näringslivsarbete

3. Har ni ett näringslivskontor/-avdelning inom kommunens förvaltning?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ja, beskriv gärna organiseringen

4. Har ni ett näringslivsbolag?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ja, beskriv gärna organiseringen och sammansättningen av er styrelse

5. Har ni en samverkansorganisation i er kommun som ni benämner näringslivsråd?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Om ja, beskriv gärna ert näringslivsråd

Kommunens näringslivsarbete

Frågorna i det här avsnittet handlar om din organisations (dvs. näringslivsavdelning, näringslivsbolag eller motsvarande) involvering inom sex olika områden (i) nätverk/plattformar för företagen, (ii) stöd till företagens affärsutveckling, (iii) kommunens planering och myndighetsutövning, (iv) kompetensförsörjning, (v) platsmarknadsföring, (vi) analyser av det lokala näringslivet.

6. Om nätverk: Har din organisation kontakt med följande nätverk/organisationer för lokal eller regional samverkan. Detta kan var i egenskap av diskussionspartner, medlem, finansiar, eller annat.

	Ja	Nej	Vet ej
Lokala näringslivsnätverk	☐	☐	☐
Regionala näringslivsnätverk	☐	☐	☐
Nyföretagarcentrum	☐	☐	☐
Handelskammaren	☐	☐	☐
Innovationsplattform/företagspark/kuvös	☐	☐	☐

Miljöinriktade nätverk/cleantech nätverk	☐	☐	☐
Specifika branschnätverk	☐	☐	☐
Almi	☐	☐	☐
Companion	☐	☐	☐
Företagarna	☐	☐	☐
Svenskt näringsliv	☐	☐	☐
Annat nätverk	☐	☐	☐

Kommentarer

7. Stöd till företagens affärsutveckling: Är din organisation involverad i att stödja lokala företag att hitta vägar för att etablera kontakter med andra företag/ta del av företagsstödjande program? Dessa kontakter kan exempelvis vara med underleverantörer som stödjer med kompetens eller till nya kunder och marknader i Sverige och internationellt?

- I mycket stor utsträckning
- I stor utsträckning
- I viss mån
- Nästan inte alls
- Inte alls
- Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

8. Om planering: Är din organisation involverad i kommunens översiktsplanering/ÖP?

- I mycket stor utsträckning
- I stor utsträckning
- I viss mån
- Nästan inte alls
- Inte alls
- Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

9. Om planering: Är din organisation involverad i/har kännedom om företagens kommunikation med kommunen om fysiska planering (ex. mark och tomter) och försörjning av infrastruktur (lokala vägar, IT, etc.)?

- I mycket stor utsträckning
- I stor utsträckning
- I viss mån
- Nästan inte alls
- Inte alls
- Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

10. Om myndighetsutövning: Är din organisation involverad i/har kännedom om företagens kommunikation med kommunen om bygglov, tillståndsärenden med avseende på livsmedel, utskänkning, miljö etc.?

- I mycket stor utsträckning
- I stor utsträckning
- I viss mån
- Nästan inte alls
- Inte alls
- Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

11. Om kompetensförsörjning: Är din organisation involverad i samverkan och insatser för kompetensförsörjning. Detta kan handla om att synliggöra och kommunicera näringslivets behov.

- I mycket stor utsträckning
- I stor utsträckning
- I viss mån
- Nästan inte alls
- Inte alls
- Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

12. Om kompetensförsörjning: Är din organisation involverad i samverkan och insatser inom utbildning? Detta kan omfatta gymnasieskolan, vuxenutbildning och andra utbildningssatsningar.

- I mycket stor utsträckning
- I stor utsträckning
- I viss mån
- Nästan inte alls
- Inte alls
- Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

13. Om kompetensförsörjning: Är din organisation involverad i samverkan och insatser för kompetensförsörjning med avseende på match-making evenemang? Detta kan omfatta utbildningsmässor, arbetsmarknadsdagar, rekryteringsmässor etc.

- I mycket stor utsträckning
- I stor utsträckning

- I viss mån
- Nästan inte alls
- Inte alls
- Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

14. Om platsmarknadsföring: Är din organisation involverad i samverkan och insatser för platsmarknadsföring?

- I mycket stor utsträckning
- I stor utsträckning
- I viss mån
- Nästan inte alls
- Inte alls
- Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

15. Om analyser av det lokala näringslivet: Är din organisation initiativtagare till översikter och analyser över det lokala näringslivets status och utveckling som belyser risker och möjligheter för den fortsatta näringslivsutvecklingen?

- I mycket stor utsträckning
- I stor utsträckning
- I viss mån
- Nästan inte alls
- Inte alls

Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

Att mobilisera resurser för kommunens näringslivsarbete

Frågorna i det här avsnittet handlar om hur din organisation (dvs. näringslivsavdelning, näringslivsbolag eller motsvarande) mobiliserar resurser för lokal näringslivsarbete genom externa nätverk och relationer. Resurser syftar primärt på (i) finansiella resurser och (ii) kunskap och lärande.

16. Bidrar relationer och samverkan med statliga organisationer till resurser och kunskap till nytta för de lokala företagens utveckling?

	I mycket hög grad	I hög grad	I viss mån	Vid enstaka tillfällen	Inte alls	Vet ej
Tillväxtverket	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Trafikverket	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Boverket	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Energimyndigheten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Länsstyrelsen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Business Sweden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vinnova	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annat	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Om annat, (ge gärna konkreta exempel)

17. Bidrar relationer och samverkan med regionen (landstinget, regionförbundet) till resurser och kunskap till nytta för de lokala företagens utveckling?

- I mycket hög grad
 I hög grad
 I viss mån

- I viss mån
 Nästan inte alls
 Inte alls
 Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

18. Bidrar relationer och samverkan genom EU (program, nätverk, projekt, etc. genom regionalfonden, socialfonden, leader etc.) till resurser och kunskap till nytta för de lokala företagens utveckling?

- I mycket hög grad
 I hög grad
 I viss mån
 Nästan inte alls
 Inte alls
 Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

19. Bidrar relationer och samverkan med andra kommuner till resurser och kunskap till nytta för de lokala företagens utveckling?

- I mycket hög grad
 I hög grad
 I viss mån
 Nästan inte alls
 Inte alls
 Vet ej

Kommentar (ge gärna konkreta exempel)

Effekter av lokalt näringslivsarbete

20. Din bedömning av hur kommunen och det lokala näringslivsarbetet påverkar de lokala företagen; som en effekt av följande insatser/områden.

	Mycket stor effekt	Stor effekt	Viss effekt	Liten effekt	Ingen effekt	Inte relevant	Vet ej
Nätverk som syftar till rådgivning och information till företagen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nätverk som syftar till att företagen skapar fler kontakter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Insatser för att skapa lokal marknad för företag (i samband med kommunal upphandling, genom att konkurrensutsätta kommunal verksamhet, etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunens planering (marker, tomter)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tillståndsärenden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lokala vägar, parkeringar, etc.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lokal IT-infrastruktur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kompetensförsörjning genom utbildning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Matchmaking för rekrytering	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Platsmarknadsföring	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Om annat (ge gärna konkreta exempel)

Avslutningsvis

Genom den här enkäten har vi försökt fråga om det kommunala/lokala näringslivsarbetets (i) organisering (ii) innehåll (iii) mobilisering av resurser och (iv) hur du uppfattar effekter av det lokala näringslivsarbetet. Vi förstår att lokalt näringslivsarbete är ett komplext och omfattande område och att den här enkätens frågor endast har "skrapat på ytan" och vi är nyfikna på att lära mera. Det är bakgrunden till de två avslutande frågorna.

21. Är det något viktigt som vi har glömt att fråga om?

22. Vi planerar att genomföra fördjupade telefonintervjuer med ett urval av respondenter. Kan du tänka dig att delta i en telefonintervju? I så fall ange ditt namn och din mejl här.

Bilaga 2. Svar på enkätens samtliga frågor

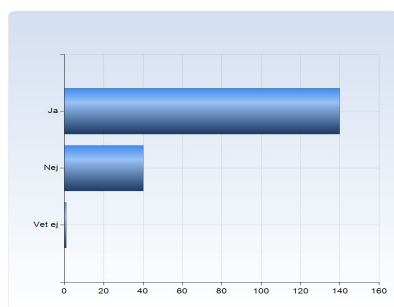
Enkät om kommunalt näringslivsarbete

Undersökningen genomfördes av Brita Hermelin och Kristina Trygg, Linköpings universitet.

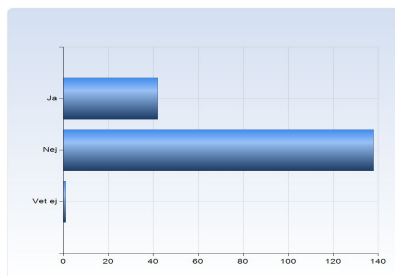
Respondenter: Näringslivschefer eller motsvarande i samtliga kommuner (290) i Sverige. Antal svar: 181. Svarsfrekvens: 62,41%. Enkäten besvarades under hösten 2017.

Redovisning av svar på frågor med angivna svarsalternativ

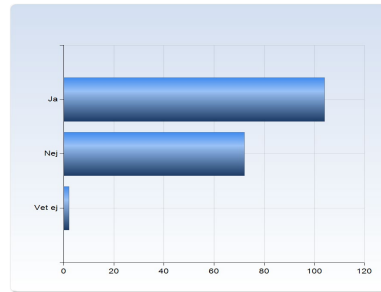
3. Har ni ett näringslivskontor/avdelning inom kommunens förvaltning?	Antal svar
Ja	140 (77,3%)
Nej	40 (22,1%)
Vet ej	1 (0,6%)
Summa	181 (100,0%)

4. Har ni ett näringslivsbolag?	Antal svar
Ja	42 (23,2%)
Nej	138 (76,2%)
Vet ej	1 (0,6%)
Summa	181 (100,0%)

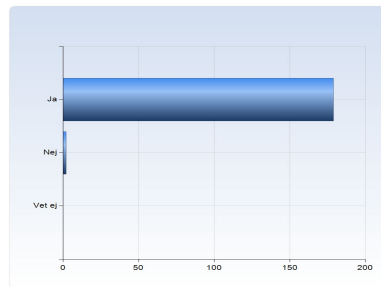

5. Har ni en samverkansorganisation i er kommun som ni benämner näringslivsråd?	Antal svar
Ja	104 (58,4%)
Nej	72 (40,4%)
Vet ej	2 (1,1%)
Summa	178 (100,0%)

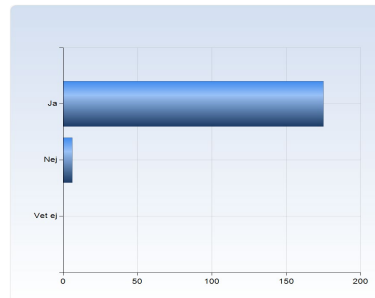

6. Om nätverk: Har din organisation kontakt med följande nätverk/organisationer för lokal eller regional samverkan. Detta kan vara i egenskap av diskussionspartner, medlem, finansiär eller annat.

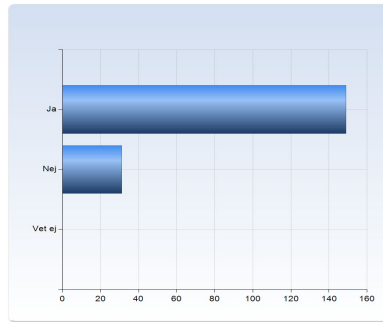
6a. Lokala näringlivsnätverk	Antal svar
Ja	179 (98,9%)
Nej	2 (1,1%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	181 (100,0%)

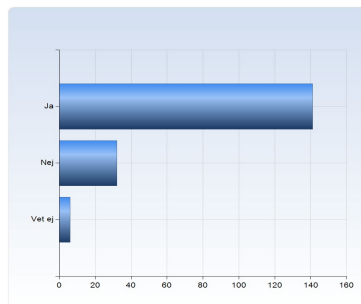
6b. Regionala näringlivsnätverk	Antal svar
Ja	175 (96,7%)
Nej	6 (3,3%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	181 (100,0%)

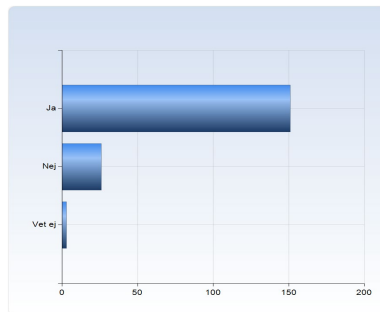
6c. Nyföretagarcentrum	Antal svar
Ja	149 (83,7%)
Nej	31 (17,4%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	180 (101,1%)

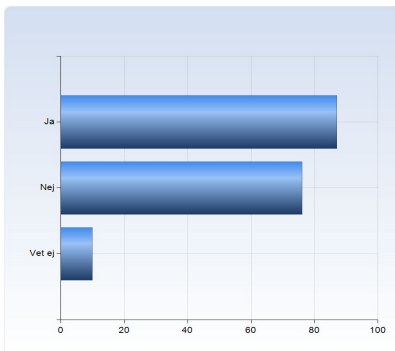
6d. Handelskammaren	Antal svar
Ja	141 (78,8%)
Nej	32 (17,9%)
Vet ej	6 (3,4%)
Summa	179 (100,0%)

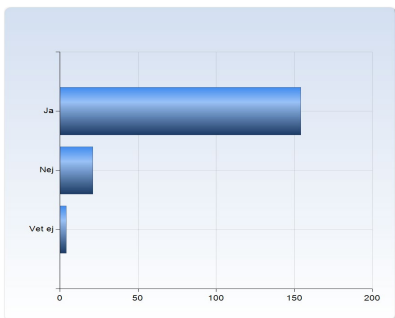
6e. Innovationsplattform/ företagspark/kuvös	Antal svar
Ja	151 (84,4%)
Nej	26 (14,5%)
Vet ej	3 (1,7%)
Summa	180 (100,6%)

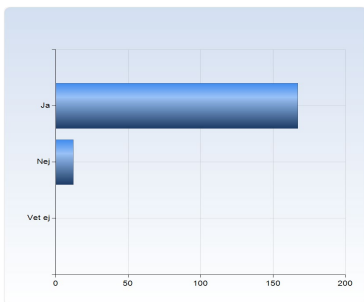
6f. Miljöinriktade nätverk/cleantech nätverk	Antal svar
Ja	87 (50,3%)
Nej	76 (43,9%)
Vet ej	10 (5,8%)
Summa	173 (100,0%)

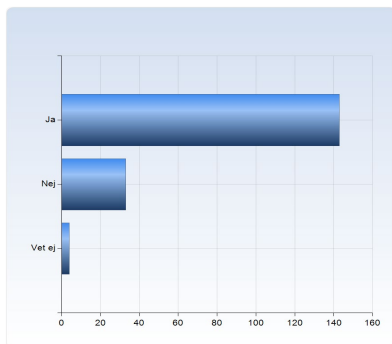
6g. Specifika branschnätverk	Antal svar
Ja	154 (86,0%)
Nej	21 (11,7%)
Vet ej	4 (2,2%)
Summa	179 (100,0%)

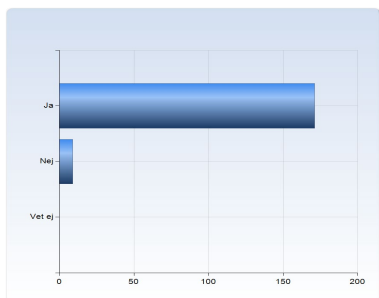
6h. Almi	Antal svar
Ja	167 (93,3%)
Nej	12 (6,7%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	179 (100,0%)

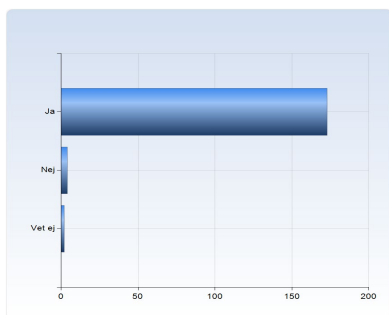
6i. Companion	Antal svar
Ja	143 (80,3%)
Nej	33 (18,5%)
Vet ej	4 (2,2%)
Summa	180 (101,1%)

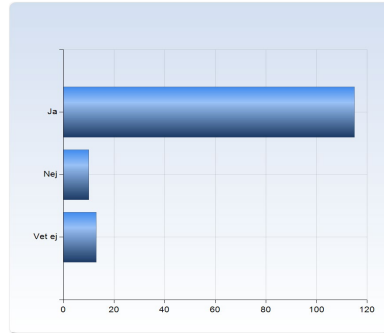
6j. Företagarna	Antal svar
Ja	171 (95,0%)
Nej	9 (5,0%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	180 (100,0%)

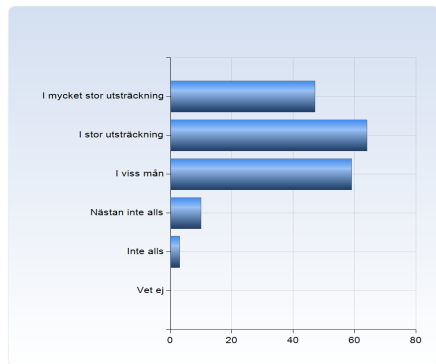
6k. Svenskt näringsliv	Antal svar
Ja	173 (96,6%)
Nej	4 (2,2%)
Vet ej	2 (1,1%)
Summa	179 (100,0%)

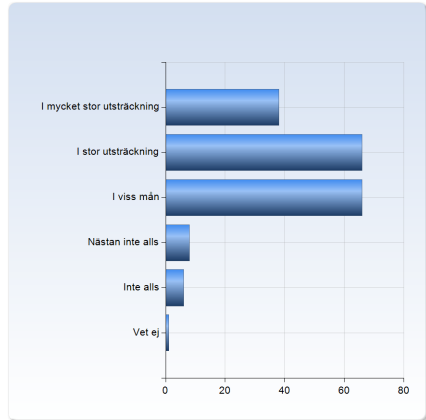
6l. Annat nätverk	Antal svar
Ja	115 (83,9%)
Nej	10 (7,3%)
Vet ej	13 (9,5%)
Summa	138 (100,7%)

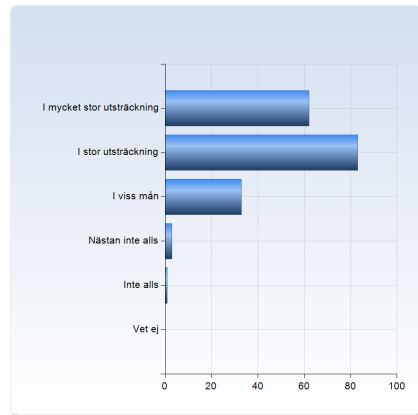
7. Stöd till företagens affärsutveckling. Är din organisation involverad i att stödja lokala företag att hitta vägar för att etablera kontakter med andra företag/ta del av företagsstödande program? Dessa kontakter kan exempelvis vara med underleverantörer som stödjer med kompetens eller till nya kunder och marknader i Sverige och internationellt.	Antal svar
I mycket stor utsträckning	47 (26,1%)
I stor utsträckning	64 (35,6%)
I viss mån	59 (32,8%)
Nästan inte alls	10 (5,6%)
Inte alls	3 (1,7%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	183 (101,7%)

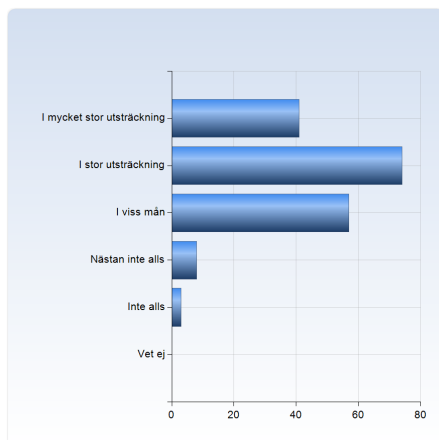
8. Om planering. Är din organisation involverad i kommunens översiktsplanering/ÖP?	Antal svar
I mycket stor utsträckning	38 (21,0%)
I stor utsträckning	66 (36,5%)
I viss mån	66 (36,5%)
Nästan inte alls	8 (4,4%)
Inte alls	6 (3,3%)
Vet ej	1 (0,6%)
Summa	185 (102,2%)

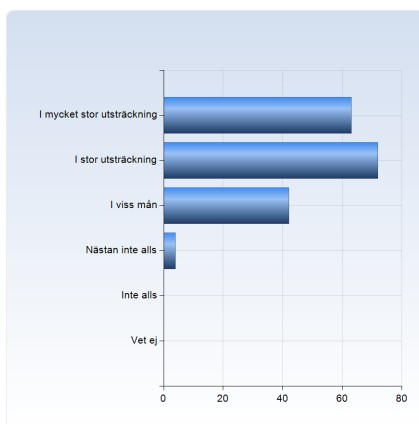
9. Om planering. Är din organisation involverad i/har kännedom om företagens kommunikation med kommunen om fysisk planering (ex. mark och tomter) och försörjning av infrastruktur (lokala vägar, IT, etc.)?	Antal svar
I mycket stor utsträckning	62 (34,4%)
I stor utsträckning	83 (46,1%)
I viss mån	33 (18,3%)
Nästan inte alls	3 (1,7%)
Inte alls	1 (0,6%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	182 (101,1%)

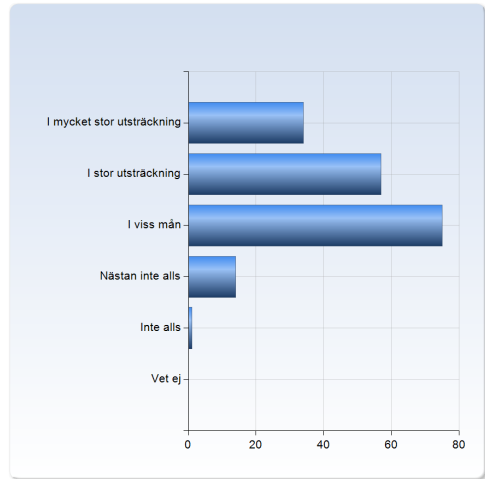
10. Om myndighetsutövning. Är din organisation involverad i/har kännedom om företagens kommunikation med kommunen om bygglov, tillståndsärenden med avseende på livsmedel, utskänkning, miljö etc.?	Antal svar
I mycket stor utsträckning	41 (22,7%)
I stor utsträckning	74 (40,9%)
I viss mån	57 (31,5%)
Nästan inte alls	8 (4,4%)
Inte alls	3 (1,7%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	183 (101,1%)

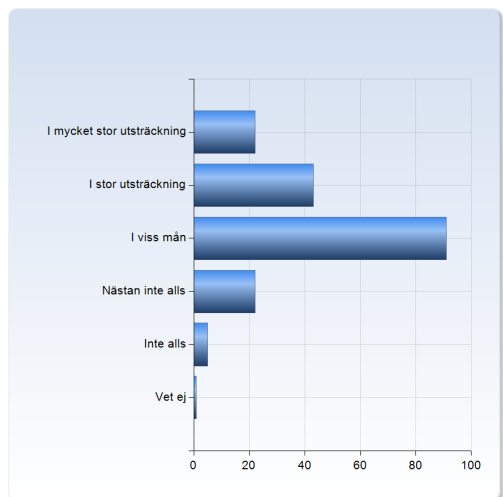
11. Om kompetensförsörjning. Är din organisation involverad i samverkan och insatser för kompetensförsörjning. Detta kan handla om att synliggöra och kommunicera näringslivets behov.	Antal svar
I mycket stor utsträckning	63 (34,8%)
I stor utsträckning	72 (39,8%)
I viss mån	42 (23,2%)
Nästan inte alls	4 (2,2%)
Inte alls	0 (0,0%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	181 (100,0%)

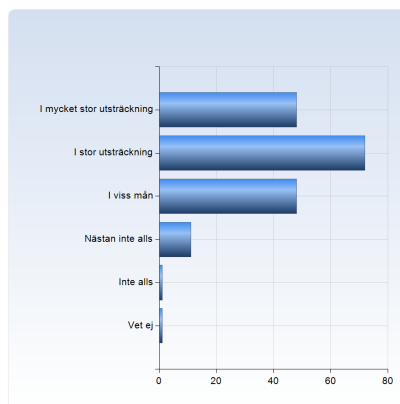
12. Om kompetensförsörjning: Är din organisation involverad i samverkan och insatser inom utbildning? Detta kan omfatta gymnasieskolan, vuxenutbildning och andra utbildningssatsningar.	Antal svar
I mycket stor utsträckning	34 (18,8%)
I stor utsträckning	57 (31,5%)
I viss mån	75 (41,4%)
Nästan inte alls	14 (7,7%)
Inte alls	1 (0,6%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	181 (100,0%)

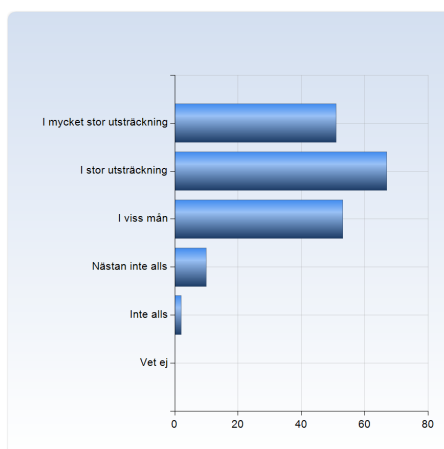
13. Om kompetensförsörjning. Är din organisation involverad i samverkan och insatser för kompetensförsörjning med avseende på match-making evenemang? Detta kan omfatta utbildningsmässor, arbetsmarknadsdagar, rekryteringsmässor etc.	Antal svar
I mycket stor utsträckning	22 (12,2%)
I stor utsträckning	43 (23,9%)
I viss mån	91 (50,6%)
Nästan inte alls	22 (12,2%)
Inte alls	5 (2,8%)
Vet ej	1 (0,6%)
Summa	184 (102,2%)

14. Om platsmarknadsföring: Är din organisation involverad i samverkan och insatser för platsmarknadsföring?	Antal svar
I mycket stor utsträckning	48 (26,5%)
I stor utsträckning	72 (39,8%)
I viss mån	48 (26,5%)
Nästan inte alls	11 (6,1%)
Inte alls	1 (0,6%)
Vet ej	1 (0,6%)
Summa	181 (100,0%)

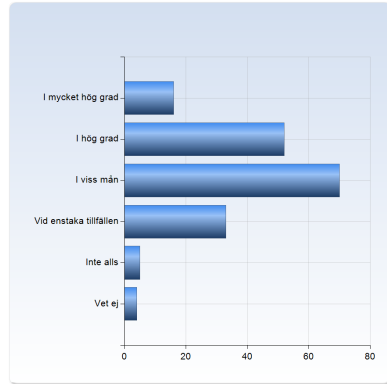

16. Om analyser av det lokala näringslivet. Är din organisation initiativtagare till översikter och analyser över det lokala näringslivets status och utveckling som belyser risker och möjligheter för den fortsatta näringslivsutvecklingen?	Antal svar
I mycket stor utsträckning	51 (28,2%)
I stor utsträckning	67 (37,0%)
I viss mån	53 (29,3%)
Nästan inte alls	10 (5,5%)
Inte alls	2 (1,1%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	183 (101,1%)

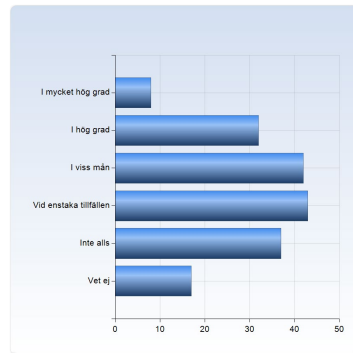

16. Bidrar relationer och samverkan med statliga organisationer till resurser och kunskap till nytta för de lokala företagens utveckling?

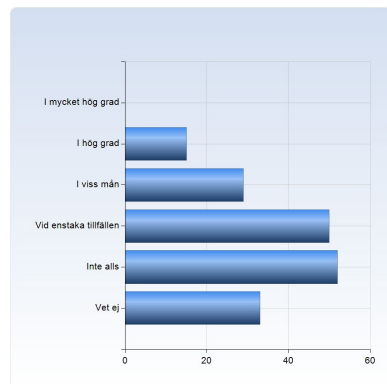
16a. Tillväxtverket	Antal svar
I mycket stor utsträckning	16 (8,9%)
I stor utsträckning	52 (28,9%)
I viss mån	70 (38,9%)
Nästan inte alls	33 (18,3%)
Inte alls	5 (2,8%)
Vet ej	4 (2,2%)
Summa	180 (100,0%)

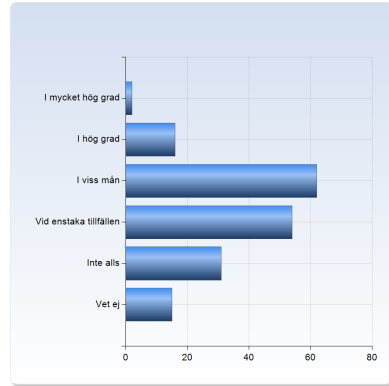
16b. Trafikverket	Antal svar
I mycket stor utsträckning	8 (4,5%)
I stor utsträckning	32 (18,0%)
I viss mån	42 (23,6%)
Nästan inte alls	43 (24,2%)
Inte alls	37 (20,8%)
Vet ej	17 (9,6%)
Summa	179 (100,6%)

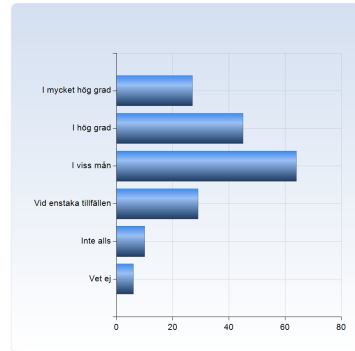
16c. Boverket	Antal svar
I mycket stor utsträckning	0 (0,0%)
I stor utsträckning	15 (8,4%)
I viss mån	29 (16,2%)
Nästan inte alls	50 (27,9%)
Inte alls	52 (29,1%)
Vet ej	33 (18,4%)
Summa	179 (100,0%)

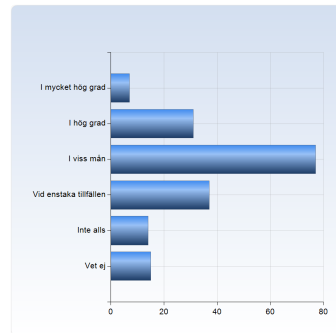
16d. Energimyndigheten	Antal svar
I mycket stor utsträckning	2 (1,1%)
I stor utsträckning	16 (8,9%)
I viss mån	62 (34,6%)
Nästan inte alls	54 (30,2%)
Inte alls	31 (17,3%)
Vet ej	15 (8,4%)
Summa	180 (100,6%)

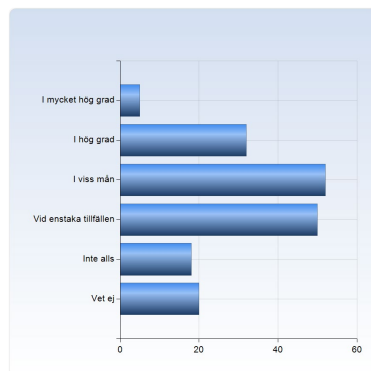
16e. Länsstyrelsen	Antal svar
I mycket stor utsträckning	27 (15,0%)
I stor utsträckning	45 (25,0%)
I viss mån	64 (35,6%)
Nästan inte alls	29 (16,1%)
Inte alls	10 (5,6%)
Vet ej	6 (3,3%)
Summa	181 (100,6%)

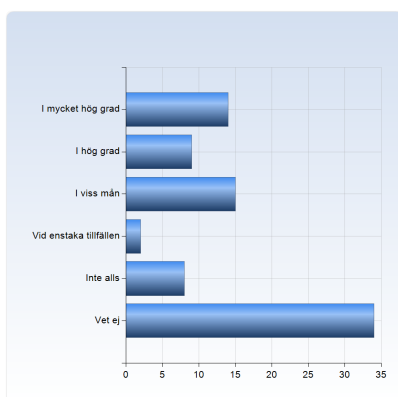
16f. Business Sweden	Antal svar
I mycket stor utsträckning	7 (3,9%)
I stor utsträckning	31 (17,2%)
I viss mån	77 (42,8%)
Nästan inte alls	37 (20,6%)
Inte alls	14 (7,8%)
Vet ej	15 (8,3%)
Summa	181 (100,6%)

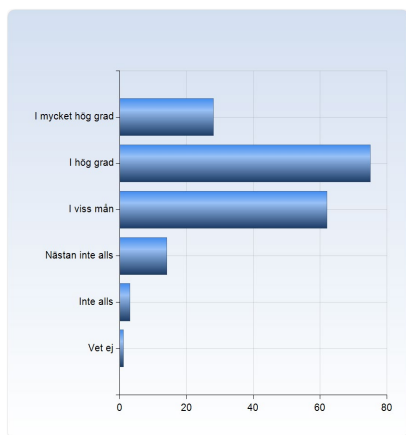
16g. Vinnova	Antal svar
I mycket stor utsträckning	5 (2,8%)
I stor utsträckning	32 (18,1%)
I viss mån	52 (29,4%)
Nästan inte alls	50 (28,2%)
Inte alls	18 (10,2%)
Vet ej	20 (11,3%)
Summa	177 (100,0%)

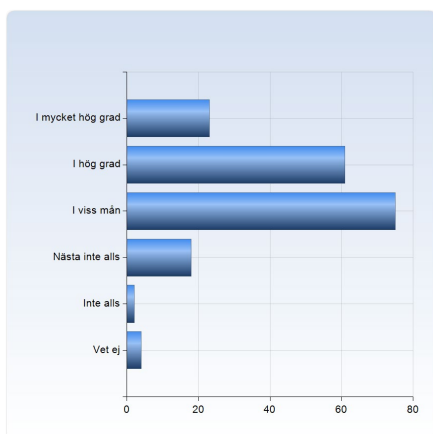
16h. Annat	Antal svar
I mycket stor utsträckning	14 (17,1%)
I stor utsträckning	9 (11,0%)
I viss mån	15 (18,3%)
Nästan inte alls	2 (2,4%)
Inte alls	8 (9,8%)
Vet ej	34 (41,5%)
Summa	82 (100,0%)

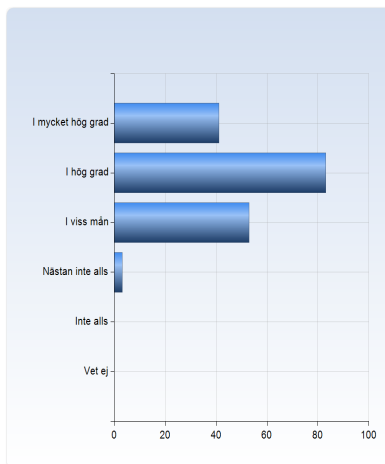
17. Bidrar relationer och samverkan med regionen (landstinget, regionförbundet) till resurser och kunskap till nytta för de lokala företagens utveckling?	Antal svar
I mycket stor utsträckning	28 (15,5%)
I stor utsträckning	75 (41,4%)
I viss mån	62 (34,3%)
Nästan inte alls	14 (7,7%)
Inte alls	3 (1,7%)
Vet ej	1 (0,6%)
Summa	183 (101,1%)

18. Bidrar relationer och samverkan genom EU (program, nätverk, projekt, etc. genom regionalfonden, socialfonden, leader etc.) till resurser och kunskap till nytta för de lokala företagens utveckling?	Antal svar
I mycket stor utsträckning	23 (12,8%)
I stor utsträckning	61 (34,1%)
I viss mån	75 (41,9%)
Nästan inte alls	18 (10,1%)
Inte alls	2 (1,1%)
Vet ej	4 (2,2%)
Summa	183 (102,2%)

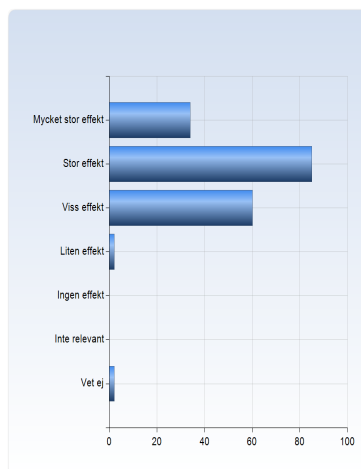

19. Bidrar relationer och samverkan med andra kommuner till resurser och kunskap till nytta för de lokala företagens utveckling?	Antal svar
I mycket stor utsträckning	41 (22,8%)
I stor utsträckning	83 (46,1%)
I viss mån	53 (29,4%)
Nästan inte alls	3 (1,7%)
Inte alls	0 (0,0%)
Vet ej	0 (0,0%)
Summa	180 (100,0%)

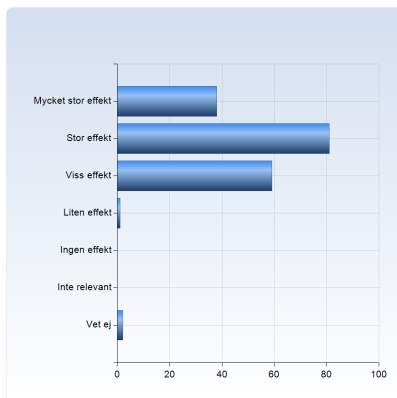

20. Din bedömning av hur kommunen och det lokala näringslivsarbetet påverkar de lokala företagen; som en effekt av följande insatser/områden.

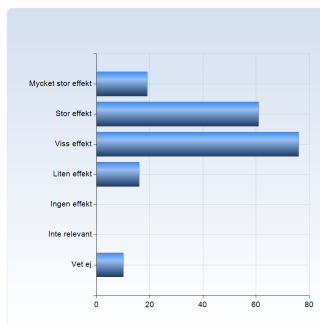
20a. Nätverk som syftar till rådgivning och information till företagen	Antal svar
Mycket stor effekt	34 (18,8%)
Stor effekt	85 (47,0%)
Viss effekt	60 (33,1%)
Liten effekt	2 (1,1%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	0 (0,0%)
Vet ej	2 (1,1%)
Summa	183 (101,1%)

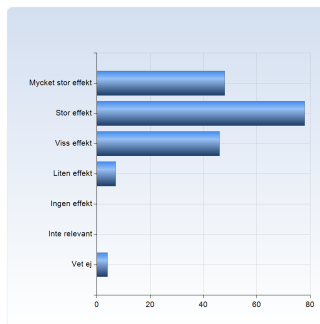
20b. Nätverk som syftar till att företagen skapar fler kontakter	Antal svar
Mycket stor effekt	38 (21,1%)
Stor effekt	81 (45,0%)
Viss effekt	59 (32,8%)
Liten effekt	1 (0,6%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	0 (0,0%)
Vet ej	2 (1,1%)
Summa	181 (100,6%)

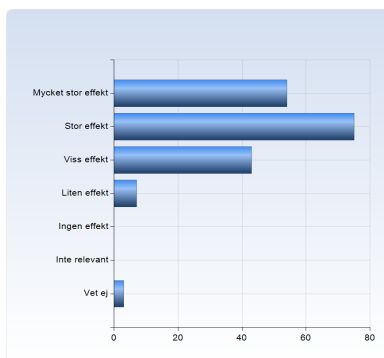
20c. Insatser för att skapa lokal marknad för företag (i samband med kommunal upphandling, genom att konkurrensutsätta kommunal verksamhet, etc.)	Antal svar
Mycket stor effekt	19 (10,6%)
Stor effekt	61 (33,9%)
Viss effekt	76 (42,2%)
Liten effekt	16 (8,9%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	0 (0,0%)
Vet ej	10 (5,6%)
Summa	182 (101,1%)

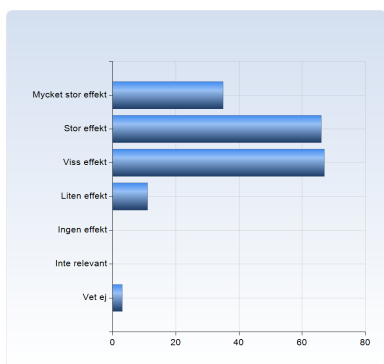
20d. Kommunens planering (marker, tomter)	Antal svar
Mycket stor effekt	48 (26,5%)
Stor effekt	78 (43,1%)
Viss effekt	46 (25,4%)
Liten effekt	7 (3,9%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	0 (0,0%)
Vet ej	4 (2,2%)
Summa	183 (101,1%)

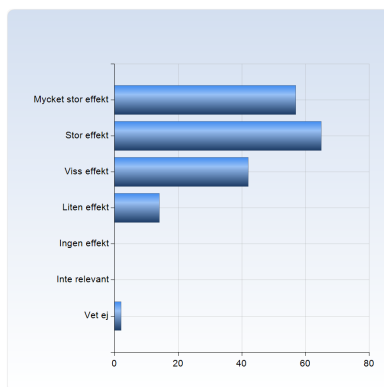
20e. Tillståndsärenden	Antal svar
Mycket stor effekt	54 (30,0%)
Stor effekt	75 (41,7%)
Viss effekt	43 (23,9%)
Liten effekt	7 (3,9%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	0 (0,0%)
Vet ej	3 (1,7%)
Summa	182 (101,1%)

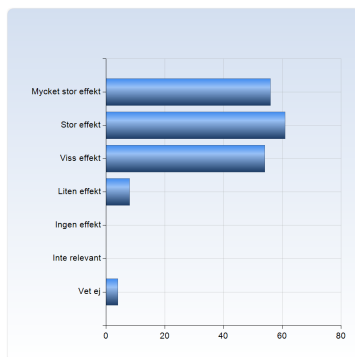
20f. Lokala vägar, parkeringar, etc.	Antal svar
Mycket stor effekt	35 (19,4%)
Stor effekt	66 (36,7%)
Viss effekt	67 (37,2%)
Liten effekt	11 (6,1%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	0 (0,0%)
Vet ej	3 (1,7%)
Summa	182 (101,1%)

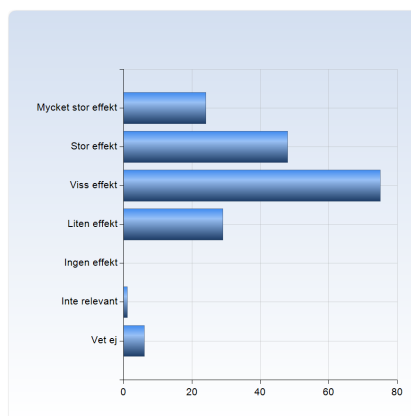
20g. Lokal IT-infrastruktur	Antal svar
Mycket stor effekt	57 (31,8%)
Stor effekt	65 (36,3%)
Viss effekt	42 (23,5%)
Liten effekt	14 (7,8%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	0 (0,0%)
Vet ej	2 (1,1%)
Summa	180 (100,6%)

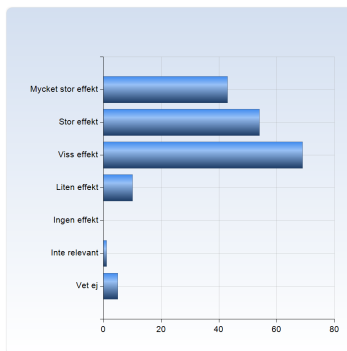
20h. Kompetensförsörjning genom utbildning	Antal svar
Mycket stor effekt	56 (30,9%)
Stor effekt	61 (33,7%)
Viss effekt	54 (29,8%)
Liten effekt	8 (4,4%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	0 (0,0%)
Vet ej	4 (2,2%)
Summa	183 (101,1%)

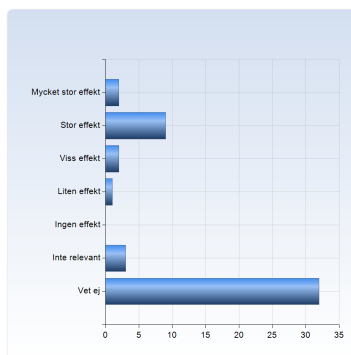
20i. Matchmaking för rekrytering	Antal svar
Mycket stor effekt	24 (13,3%)
Stor effekt	48 (26,5%)
Viss effekt	75 (41,4%)
Liten effekt	29 (16,0%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	1 (0,6%)
Vet ej	6 (3,3%)
Summa	183 (101,1%)

20j. Platsmarknadsföring	Antal svar
Mycket stor effekt	43 (24,0%)
Stor effekt	54 (30,2%)
Viss effekt	69 (38,5%)
Liten effekt	10 (5,6%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	1 (0,6%)
Vet ej	5 (2,8%)
Summa	182 (101,7%)

20k. Annat	Antal svar
Mycket stor effekt	2 (4,1%)
Stor effekt	9 (18,4%)
Viss effekt	2 (4,1%)
Liten effekt	1 (2,0%)
Ingen effekt	0 (0,0%)
Inte relevant	3 (6,1%)
Vet ej	32 (65,3%)
Summa	49 (100,0%)

Lokalt utvecklings- och tillväxtarbete

– En studie av kommunernas näringslivsfunktioner

Denna rapport handlar om hur kommunerna arbetar med utvecklings- och tillväxtarbete. Förväntningarna på att kommuner ska verka för lokalt utvecklingsarbete har inneburit växande åtaganden för den kommunala sektorn. Genom rapporten redovisas och analyseras resultaten från en enkätstudie som riktade sig till näringslivsanvariga tjänstepersoner i samtliga kommuner i Sverige.

Resultaten visar att det som kan betraktas vara det traditionella området för kommunernas tillväxtarbete – som centreras kring kontaktskapande arbete med lokala nätverk, organisationer och företag – kvarstår som ett centralt moment för kommunernas lokala tillväxtarbete. Vidare har synen på vad utvecklings- och tillväxtarbete omfattar breddats. Detta ställer krav på samverkan över traditionella gränser inom kommunens förvaltning och mellan organisationer inom kommunsektorn.

Tillväxtarbete sker på olika sätt i olika geografier. Ett angeläget tema för framtida studier är frågan om geografiska beroendeförhållanden för det lokala utvecklingsarbetet och som innebär att fördjupa förståelsen för varierande förutsättningar för kommunernas utvecklingsarbete.